

Rode Draden in Regio Deals

*Verdiepend onderzoek naar de regionale opgaven en de
effectiviteit van interventies in de Regio Deals*

Uitgevoerd door Rebel in opdracht van het ministerie van VRO

September 2024



Rebel Economics & Policy bv

Datum: 30 september 2024

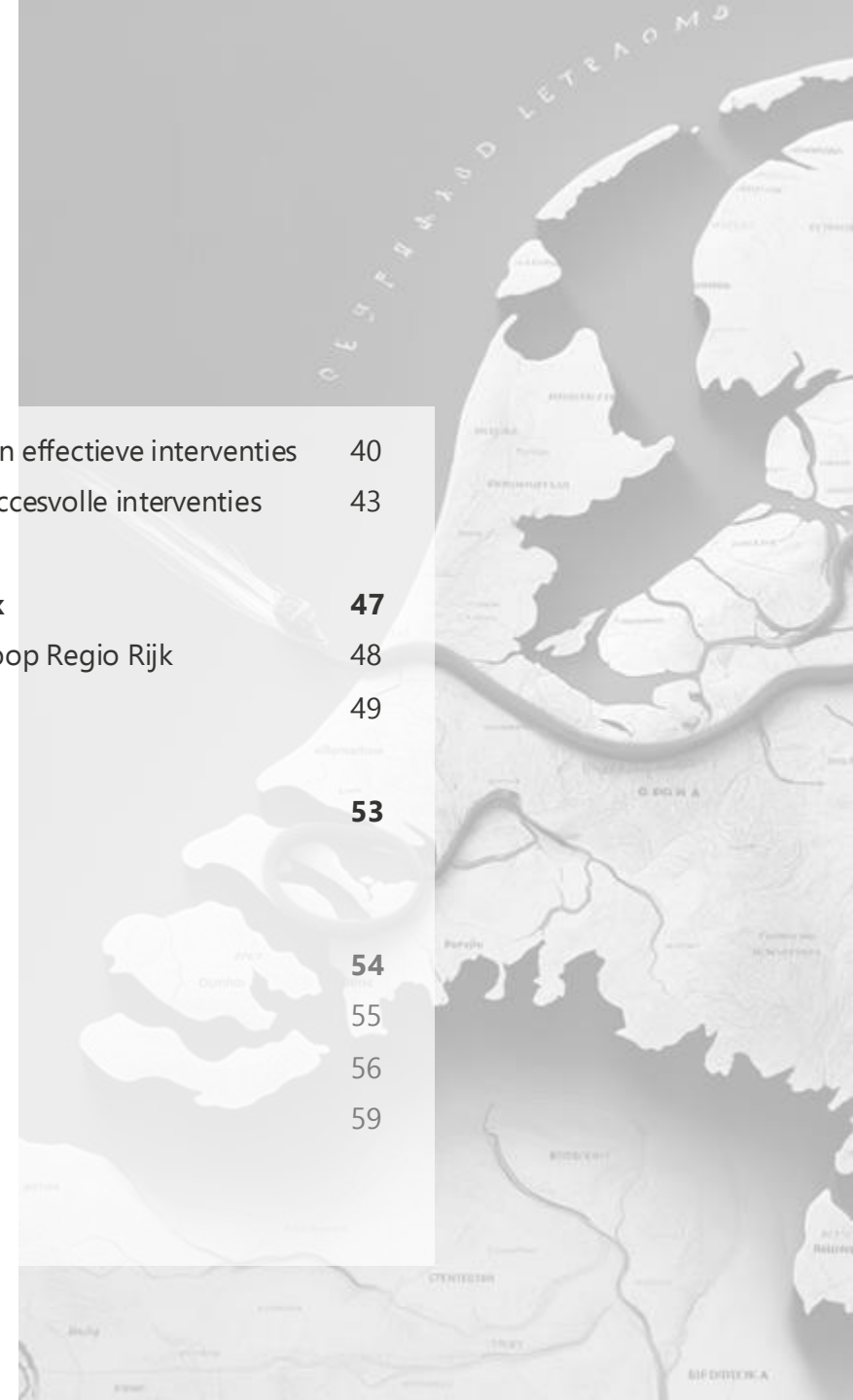
Status: Definitieve versie

Opdrachtgever: Ministerie van Binnenlandse Zaken, directie Bestuur, Financiën en Regio's (sinds 2 juli 2024: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening)

Onderzoeksteam: Enno Gerdes, Hans Broere, Judith Gunnink, David Olmer, Dexter Voskamp

INHOUDSOPGAVE

Managementsamenvatting	4		
1. Introductie	9		
1.1 Waarom van het onderzoek	10		
1.2 Hoe is het onderzoek uitgevoerd	11		
2. Rode draden	13		
2.1 Introductie	14		
2.2 Reflecties op de rode draden	15		
2.3 Rode draden in de opgaven	16		
2.4 Verschillende interventies en instrumenten	20		
Toelichting per rode draad	21		
3. Effectieve interventies	37		
3.1 Introductie	38		
3.2 Reflecties over effectiviteit interventies	39		
3.3 Succes- en faalfactoren effectieve interventies	40		
3.4 Drie illustraties van succesvolle interventies	43		
4. Feedbackloop Regio Rijk	47		
4.1 Introductie feedbackloop Regio Rijk	48		
4.2 Bespiegelingen	49		
Nawoord en aanbevelingen	53		
Bijlagen	54		
A. Overzicht Regio Deals	55		
B. Literatuur	56		
C. Betrokken personen	59		



MANAGEMENTSAMENVATTING (deel 1 van 5)

Doel van het onderzoek

Sinds 2018 sluiten de Rijksoverheid en regio's convenanten om regionale opgaven aan te pakken. Daarbij maakt elke regio in samenwerking met het rijk een plan. De regio bestaat uit gemeenten, provincie(s), onderwijs- en kennisinstellingen, (maatschappelijk) organisaties en soms bedrijfsleven. Omdat elke regio uniek is, is er sprake van maatwerk. Van 2018-2022 investeerde het Rijk €950M (onder coördinatie van het toenmalige ministerie van LNV), voor 2022-2025 is €900M beschikbaar en (onder coördinatie van het ministerie van BZK, nu VRO). Regio's (gemeenten, provincies en andere partijen) financieren mee naar draagkracht en de omvang van de Regio Deal.

Het Ministerie van BZK (sinds 2 juli 2024: Ministerie van VRO) gaf in mei 2024 opdracht aan Rebel om onderzoek te doen naar rode draden in de Regio Deals. Parallel loopt er een ander onderzoek naar doelbereik van de Regio Deals. Beide onderzoeken dragen bij aan de doorontwikkeling van Regio Deals en informatievoorziening aan de Tweede Kamer.

Hoofdvragen van dit onderzoek zijn:

1. Wat zijn de **rode draden** in de opgaven uit de Regio Deals? (hoofdstuk 2 in het rapport)
2. Wat zijn tot nu toe geleerde lessen rond **effectiviteit van interventies**? (hoofdstuk 3)
3. Wat zijn de ervaringen met de **feedbackloop tussen Rijk en Regio**? (hoofdstuk 4)

Aanpak

Het onderzoek doorliep twee fases:

- **Fase 1: Documentonderzoek** - We onderzochten de convenanten (tranche 1 t/m 4) en verschillende type evaluaties (tranche 1 t/m 3). Deze analyse leidde tot eerste inzichten over rode draden, effectieve interventies en de feedbackloop.
- **Fase 2: Verdieping en focusgroepen** - De inzichten zijn aangescherpt en verdiept met dealmakers (ministerie VRO) en in drie focusgroepen met deelnemers uit de Regio Deals, onderzoekers en betrokken ministeries.



MANAGEMENTSAMENVATTING (deel 2 van 5)

VRAAG 1 | DE RODE DRADEN IN DE OPGAVEN

Er is een veelheid en enorme variatie in opgaven die terugkomen in de Regio Deals. Een belangrijk kenmerk is ook de domeinoverstijgende insteek. In werkelijkheid pakken Regio Deals dus ook altijd meerdere rode draden in samenhang op. Wel hebben we door al die aanpakken heen een vijftiental rode draden op zeven inhoudelijke domeinen geïdentificeerd die regelmatig terugkomen en daarmee kenmerkend zijn voor Regio Deals. Dit zijn:

- Domein cultureel en sociaal:
 - Verbeteren van sociale en culturele voorzieningen
 - Verbeteren van de gezondheid van inwoners
- Domein onderwijs:
 - Aantrekken en behouden van talentvolle mensen
 - Impuls geven aan voldoende kwalitatief hoogwaardig onderwijsaanbod
 - Verbeteren van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt
- Domein economie:
 - Versterken van de innovatiekracht van bedrijven en kennisinstellingen
 - Vergroten van arbeidsparticipatie
 - Bieden en verbeteren van mogelijkheden voor scholing van werknemers
- Domein veiligheid en justitie: aanpakken van criminaliteit
- Domein bereikbaarheid: duurzame en voor iedereen toegankelijke bereikbaarheid van wonen, werken en voorzieningen.
- Domein duurzaamheid en energie:
 - Bevorderen toekomstbestendige landbouw en overige bedrijvigheid en bevorderen circulaire economie
 - Ontwikkelen en implementeren van duurzame energieopwek en energietransport
- Domein vastgoed en gebiedsontwikkeling:
 - Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande woningen
 - Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande bedrijventerreinen
 - Verbeteren ruimtelijke kwaliteit en beter leggen ruimtelijke puzzel

Bij de interpretatie van de rode draden dient rekening gehouden te worden met twee belangrijke uitgangspunten. Ten eerste zijn de opgaven in de praktijk domeinoverstijgend; regio's pakken dan ook meerdere van de opgaven tegelijkertijd c.q. met dezelfde interventies aan. Ten tweede zijn de thema's of de invulling ervan vaak wezenlijk anders door verschillen tussen regio's: in vertrekpunt, in oorzaken van de opgaven, en/of in de breedte van het programma.



MANAGEMENTSAMENVATTING (deel 3 van 5)

VRAAG 2 | LESSEN OVER EFFECTIVITEIT INTERVENTIES

Wat hebben we tot nu toe geleerd over effectiviteit van interventies? Wat zijn factoren die bijdragen aan het succes van interventies? Deze vraag onderzochten we op basis van de voortgangsrapportages en (tussen-)evaluaties van de Regio Deals. Uitgevoerd door de regio's of door externe onderzoekers.

Met een interventie bedoelen we projecten of pakketten van projecten die in de Regio Deals worden uitgevoerd om de doelen op een opgave te bereiken. We zien zes type instrumenten die in die interventies ingezet worden, waarbij er (evenals bij de opgaven) in de praktijk vaak sprake is van combinaties:

1. Eenmalige investeringen in fysieke of digitale goederen
2. Subsidies voor (onderzoek) naar innovaties
3. Oprichten en uitbreiden overheidsprogramma's met direct contact met inwoners
4. Pilotprojecten en beleidsexperimenten
5. Oprichten van kennisdeling- en samenwerkingsarrangementen en platformen
6. Campagnes en bewustwording

Deze instrumenten worden in veel gevallen ingezet inclusief een "multiplier" vanuit het bedrijfsleven: door mee te investeren (financieel of "in kind") tijdens of na afloop van de Regio Deal.

Lessen die regelmatig terugkomen in de afgeronde of lopende Regio Deals zijn:

- De korte looptijd van Regio Deals en de lange termijn van de opgaven maakt het bijna ondoenlijk om de echte impact al cijfermatig meetbaar te maken tijdens de deal.
- Maar interventies in de Regio Deals zijn op dit moment ook bedoeld als aanjager of versneller en niet als langdurige uitvoering. Er zijn dan ook al veel goede voorbeelden van interventies die iets in gang hebben gezet voor de langere termijn.
- Dat vraagt wel om een goede onderbouwing interventie-effect-relatie die nu nog wisselend aanwezig is. Regio's pakken dit verschillend aan, maar het algemeen beeld is dat de inhoudelijke onderbouwing van gekozen interventies beter kan. En de onderbouwing van de relatie tussen opgave en interventies kan vaak beter. Dat zien we ook al wel meer gebeuren bij latere Regio Deals. Hierin zou ook het Rijk vanuit de inhoudelijke betrokkenheid een sterkere rol kunnen spelen.
- Verankering van succesvolle interventies voor de lange termijn is nodig, maar met name bij domeinoverstijgende interventies nog wel complex. Het éénmalig beschikbaar stellen van een domeinoverstijgend budget is toch iets anders dan het structurele doorbreken van sectorale begrotingen bij Rijksoverheid, provincies of gemeenten of het aangaan van nieuwe coalities.



MANAGEMENTSAMENVATTING (deel 4 van 5)

Er is een aantal succes- en faalfactoren voor effectieve interventies:

1. **Energie in de samenwerking vanuit de deelnemers** zoals provincies, gemeenten, onderwijs- en kennisinstellingen, woningcorporaties en andere (maatschappelijke) organisaties is een sleutelfactor voor succes.
2. **Voldoende aandacht en capaciteit voor de uitvoering** is essentieel, maar staat regelmatig onder druk. Enerzijds door de verhoudingsgewijs sterke focus en aanwezigheid van beleidsmakers en anderzijds de al bestaande capaciteitsproblemen bij met name lokale overheden.
3. **Focus** in zowel de deelname van partijen, de opgaven die opgepakt worden én de interventies. Dit is nauw verbonden met punt 2 – uitvoering. Teveel willen, leidt uiteindelijk over de linie tot minder effectiviteit, scherpe keuzes juist tot meer.
4. **Professionele governance en ondersteuning** zijn een succesfactor om te voorkomen dat zaken dubbel belegd zijn of tussen wal en schip vallen. Duidelijke doelen en monitoringssystemen zijn essentieel voor het meten en sturen.
5. **Een domeinoverstijgende aanpak** en oplossingen hebben de grootste kans om tot daadwerkelijke oplossingen te leiden voor sector-overstijgende opgaven. Als dit lukt dan draagt het sterk bij aan de effectiviteit van interventies.
6. **Uitvoering in combinatie met andere (rijks)programma's** kan zorgen voor succesvollere uitvoering van zowel die programma's als de interventies in de Regio Deal. Daarbij is de scheidslijn tussen de programma's niet altijd volledig duidelijk. Dat is niet per se slecht, complexe projecten vergen soms ook een complexe aanpak.
7. **Directe betrokkenheid van het bedrijfsleven in de deals** is een succesfactor. Maar het is geen noodzaak om een interventie effectief te laten zijn.
8. **Inhoudelijke betrokkenheid van het Rijk** en dan met name de inhoudelijk verantwoordelijken binnen departementen kan de effectiviteit vergroten. Zowel in de beginfase bij het bepalen van opgaven en interventies als in het delen van inzichten uit evaluaties en het verankeren van interventies op de langere termijn. Hiervoor is wel, evenals bij gemeenten, voorwaarde dat de nodige capaciteit beschikbaar is voor inzet in de regio.



MANAGEMENTSAMENVATTING (deel 5 van 5)

VRAAG 3 | ERVARINGEN MET FEEDBACKLOOP TUSSEN RIJK EN REGIO

De tenminste impliciete bedoeling van de Regio Deals is om bestaande grenzen te doorbreken. Grenzen tussen overheidsdomeinen, maar ook tussen overheidslagen. Zoals tussen Rijk en Regio. Interventies kunnen binnen de Regio Deal effectief zijn, én impact hebben buiten de scope van de Deals. Waar er sprake is van doorwerking van 'binnen' de Regio Deal naar 'buiten', spreken we van een 'feedbackloop'.

Die feedbackloop vindt plaats op verschillende niveaus. We maken daarbij een onderscheid tussen minder geformaliseerde en meer geformaliseerde vormen van doorwerking. De aanpassing van wet- en regelgeving is daarbij het ene uiterste, meer en/of betere contacten tussen partijen binnen de regio is het andere uiterste.

In algemene zin zien we dat de minder geformaliseerde lagen van een feedbackloop duidelijker zichtbaar zijn dan de meer geformaliseerde. Zo kennen we geen voorbeeld waar inzichten uit Regio Deals hebben geleid tot andere landelijke wet- en regelgeving. Wel zijn er voorbeelden van Regio Deals die leidden tot landelijk beleid, en vele voorbeelden van Regio Deals als aanjager van betere samenwerking tussen Rijk en regio. Ook zien we dat bepaalde thema's van de Regio Deals naar andere programma's zijn verplaatst.

Op basis van de convenanten, evaluaties, focusgroepen en gesprekken met het ministerie constateren we vier dingen over de feedbackloop:

- Er zijn enkele voorbeelden van interventies uit Regio Deals die impact hebben binnen beleidsdepartementen en politieke besluitvorming. Een terugkerend element bij deze interventies is dat de opgave landelijk leeft en in de regio programmatisch is aangepakt in samenhang met lokale en/of landelijke programma's. Ook speelt media-aandacht en politieke betrokkenheid een rol.
- De feedbackloop van de Regio Deals zou beter werken met meer verbinding tussen regio's en inhoudelijk betrokkenen op ministeries. Hoewel ministeries

betrokken zijn bij de ondertekening wat al positief bijdraagt aan verbinding, ontbreekt vaak inhoudelijke betrokkenheid tijdens de looptijd van de Deals. Persoonlijk contact en aanwezigheid van medewerkers van departementen waar de beleidsvorming ligt zijn cruciaal, de ervaringen hiermee variëren, vooral voor verdergelegen regio's. Hier ligt een uitdaging voor zowel regio als Rijk om die verbinding te versterken.

- Er is naast de feedbackloop (terugkoppeling interventies van de Regio Deals naar buiten), ook een "feedforwardloop". Een of meerdere Regio Deal(s) worden dan het vehikel om inzichten te delen of kansrijke beleidsveranderingen of innovatieve interventies te toetsen en effectiviteit te meten.

Nawoord en aanbevelingen

De onderzoekers danken alle betrokkenen bij dit onderzoek. In de vele gesprekken werd duidelijk dat Regio Deals als positief instrument worden ervaren en er vertrouwen is dat de impact op langere termijn er is. Ook werd aangegeven dat dit onderzoek door haar focus op de 1^e t/m 3^e (evaluaties) en 4^e tranche (alleen convenanten) onderbelicht laat dat in de 5^e tranche ook al verbeteringen zijn doorgevoerd bijvoorbeeld de wijze van evalueren en leren en de scheiding met andere Rijksprogramma's. Dat in acht nemende is de aanbeveling richting de toekomst om maatwerk te behouden, maar wel met duidelijke kaders:

- Wees duidelijk(er) over waar de Regio Deals voor zijn.
- Zorg voor focus per regio.
- Geef meer aandacht aan de onderbouwing en evaluatie van interventies in relatie tot de opgaven en doelen.
- Zorg voor betere thematische samenwerking tussen regio's en tussen rijk en regio.
- Zorg voor het gesprek over de lange termijn-opgaven.

1.

Introductie



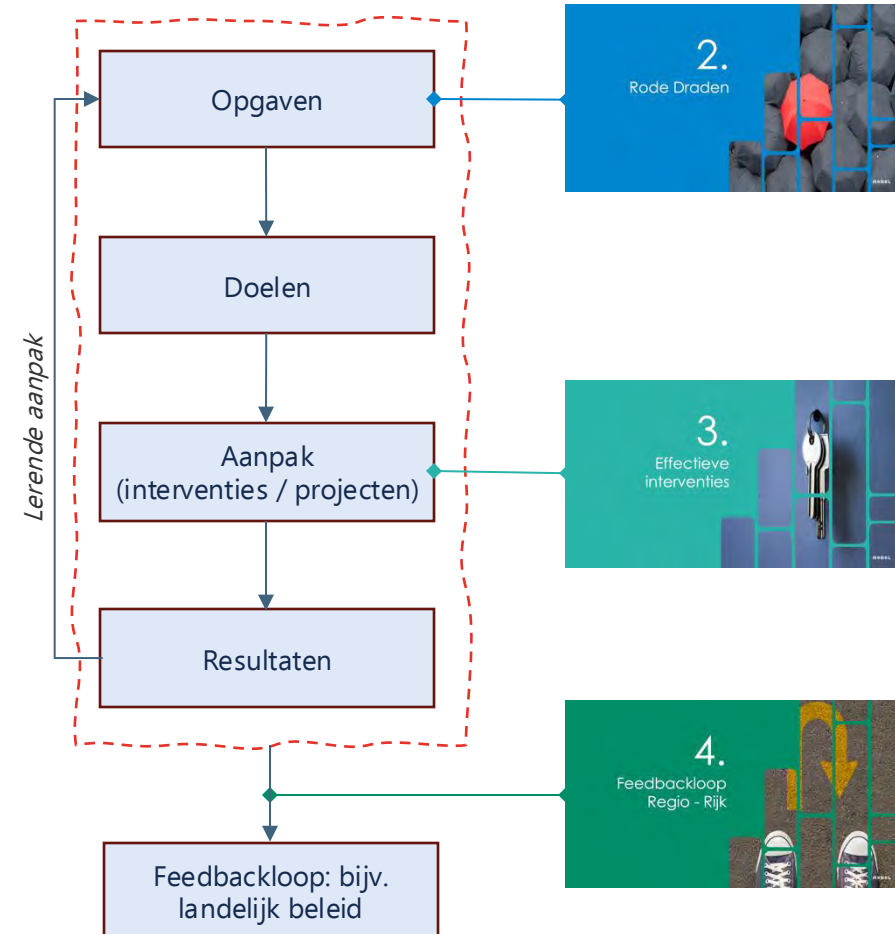
1.1 Achtergrond en aanleiding

Context en vraagstelling

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) c.q., sinds 2 juli 2024, het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) heeft als coördinerend ministerie voor de Regio Deals een verdiepend onderzoek naar de regionale opgaven en de effectiviteit van interventies binnen deze Regio Deals uitgevraagd. Met de eerste Regio Deals uit de tweede en derde tranche die worden afgerond, wil het ministerie de geleerde lessen goed borgen en inzichten verkrijgen voor de doorontwikkeling van het instrument. Dit onderzoek draagt bij aan het verkrijgen van deze inzichten, naast een parallel lopend onderzoek van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) naar het doelbereik van de Regio Deals op het gebied van brede welvaart, samenwerking in de regio en samenwerking tussen regio en Rijk.

Leeswijzer

In dit onderzoek worden meerdere vragen beantwoord. Deze vragen vormen ook de kapstok voor de rapportage. Ten eerste wat de rode draden zijn in de opgaven die binnen de Regio Deals worden aangepakt (hoofdstuk 2). Ten tweede wat verklarende factoren zijn voor de effectiviteit van interventies (hoofdstuk 3). En ten derde op welke manier er een feedbackloop kan ontstaan van interventies en inzichten binnen de Regio Deals naar het bredere overheidshandelen (hoofdstuk 4).



1.2 Onderzoeksaanpak

Aanpak en methodiek

In het onderzoek is gebruik gemaakt van twee methodes. Ten eerste is een uitgebreid documentenonderzoek uitgevoerd ondersteund door AI tools.

Daarbij zijn zo'n 40 convenanten bestudeerd uit de eerste vier tranches van de Regio Deals. In deze convenanten zijn de rode draden van de opgaven geïdentificeerd. De analyse van de rode draden kent daarmee een ex ante karakter, de convenanten geven immers de inzichten weer aan het begin van de desbetreffende Regio Deal.

Daarnaast zijn zo'n 30 voortgangsrapportages, mid-term reviews en (tussen-) evaluaties bestudeerd uit de eerste drie tranches. De vierde tranche is hier niet meegenomen, omdat deze te recent is opgestart om tot betrouwbare resultaten te komen. De inzichten uit deze documenten zijn gebruikt om de rode draden nader in te vullen met concretere interventies, en om een analyse uit te voeren van effectieve interventies.

De tweede methodiek betreft het organiseren van drie focusgroepen, en het voeren van verdiepende gesprekken met dealmakers vanuit het ministerie. Hierin zijn de inzichten rondom rode draden en (effectieve) interventies getoetst, verdiept en aangescherpt. Ook is hierbij het gesprek gevoerd over (mogelijke voorbeelden van) de feedbackloop tussen de Regio Deals en de Rijksoverheid en landelijk beleid.

Het effectiviteitsdilemma

Het is een begrijpelijke wens om snel tot een inschatting te komen van de effectiviteit van een overheidsprogramma. Zeker als het, zoals bij de Regio Deals, om een inzet van vele honderd miljoen euro gaat. Hier lopen we echter tegen een dilemma aan dat een disclaimer van dit onderzoek vormt. Uitspraken over effectiviteit van de Regio Deals worden namelijk door drie factoren bemoeilijkt.

Ten eerste gaat het om opgaven die pas op de lange termijn (deels) opgelost kunnen worden. Doel van de Regio Deals is om een voedingsbodem te creëren voor het oplossen van maatschappelijke problemen. Bijvoorbeeld: vroegtijdig schoolverlaten terugdringen door interventies in de vroege kindertijd. Of werkgelegenheid creëren door een kansrijke omgeving creëren voor innovaties. Allemaal interventies die pas over 10-20 jaren hun effect zullen laten zien, terwijl zelfs de oudste Regio Deals pas zo'n zes jaar in werking zijn.

Ten tweede is er vaak sprake van multicausaliteit. Zeker op de lange termijn is niet één-op-één herleidbaar welke interventie tot welk effect heeft geleid. Immers, in de tussentijd heeft de tijd niet stilgestaan, en zijn ook buiten de Regio Deals interventies gepleegd, en hebben zich allerlei autonome maatschappelijke ontwikkelingen voorgedaan.

1.2 Onderzoeksaanpak

Ten derde zijn de Regio Deals per definitie domeinoverstijgend: meerdere interventies in meerdere domeinen moeten op elkaar aansluiten om problemen op meerdere domeinen te verhelpen. Maar: indicatoren die de effectiviteit meten, zijn juist domeinspecifiek. Dat zal ook op de lange termijn een objectieve uitspraak over de effectiviteit van Regio Deals bemoeilijken.

Verantwoording en afbakening

Het onderzoek kende een tweetal "grenzen". Ten eerste is er een parallel lopend onderzoek van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB). Dit betreft, kort gezegd, een essay waarin de doeltreffendheid en doelmatigheid van de Regio Deal als beleidsinstrument onder de loep wordt genomen. Ten tweede is in het kader van dit onderzoek geen evaluatie van specifieke Regio Deals of interventies uitgevoerd. Er is gebruik gemaakt van evaluaties van derde partijen.

Bij elkaar genomen betekent dit dat het onderhavige onderzoek een analytisch en beschrijvend karakter heeft, maar geen (be-) oordelend karakter.

2.

Rode Draden



2.1 Introductie rode draden

Ontwerpprincipe van de Regio Deals is dat bestaande afbakeningen tussen overheidslagen, tussen publieke, private en semi-private partijen, en tussen domeinen van overheidshandelen doorbroken worden om problemen in de regio te verhelpen. Regio Deals zijn dus per definitie domeinoverstijgend. Maar hoewel problemen en opgaven domeinoverstijgend aangepakt worden, zijn de opgaven zelf (ook) sectoraal te ordenen.

Daarbij is duidelijk dat soortgelijke problemen en opgaven in meerdere regio's bestaan. Dat zijn de "rode draden" waar we in dit onderzoek naar op zoek zijn. Op de volgende pagina's presenteren we de 15 rode draden die we hebben gevonden. In de praktijk pakken Regio Deals dus altijd meerdere rode draden in samenhang op.



2.2 Reflecties rode draden

Bij de duiding van rode draden hebben we een aantal reflecties.

De rode draden geven inzicht in de thema's die veel terug komen over alle Regio Deals heen, maar tussen de Regio Deals zijn grote verschillen in thema's of een andere invulling van dezelfde thema's.

Verschil in vertrekpunt regio

Voor een analyse van de opgaven, betrekken regio's vaak de Brede Welvaart. De meeste regio's maken gebruik van de CBS data of hebben op regionaal niveau eigen monitoring van de Brede Welvaart indicatoren ingericht. Ook financiert het ministerie de Regionale Monitor Brede Welvaart.

We zien daarin grote verschillen in vertrekpunt.

- Type 'Regionale verschillen verkleinen'. Dit zijn regio's die op een groot aantal thema's en indicatoren van Brede Welvaart laag scoren.
- Type 'Specifieke problemen aanpakken'. Dit zijn regio's die op specifieke thema's en indicatoren van Brede Welvaart laag scoren.
- Type 'Groeipotentie verzilveren/kansen benutten'. Dit zijn regio's die op dit moment al relatief hoog scoren op een groot aantal indicatoren van Brede Welvaart.

De meeste regio's horen bij de eerste twee categorieën; Brainport Eindhoven is

een voorbeeld voor een regio in de derde categorie.

Verschillen in oorzaken opgave

Sommige regio's hebben te maken met vergelijkbare opgaven, maar de oorzaken zijn verschillend. Denk als hypothetisch voorbeeld aan achterstand in de verduurzaming van naoorlogse woningen. In de ene regio kan dit te maken hebben met de sociale positie van de bewoners, in de andere regio met leegstand door krimp.

Verschil in breedte van deal

Ook zien we verschillen tussen Regio Deals die heel breed zijn ingestoken en veel thema's en opgaven omvatten en Regio Deals die heel specifiek zijn. Een voorbeeld van een brede Regio Deal is Zwolle die ingaat op arbeidsmarkt, digitalisering, duurzaamheid, recreatie. Een voorbeeld van een specifieke Regio Deal is het Groene Hart die specifiek over Bodemdaling in het gebied gaat. Dit hangt soms samen met het verschil in vertrekpunt, maar niet altijd.

2.3 Rode draden in de opgaven

Overzicht (1/4)

Opgaven per beleidsterrein

In totaal zien we vijftien rode draden in de opgaven waarop de Regio Deals een antwoord moeten bieden. Deze kunnen verdeeld worden tussen diverse beleidsterreinen. Daarbij is wel belangrijk om op te merken dat interventies binnen de Regio Deals juist bedoeld zijn om opgaven over meerdere beleidsterreinen heen geïntegreerd aan te pakken.

Beleidssterrein cultuur en sociaal

1. **Verbeteren van sociale en culturele voorzieningen:** aanpakken van achterstanden en tekortkomingen in de toegankelijkheid, kwaliteit en diversiteit van voorzieningen op het gebied van cultuur, sport, recreatie en andere activiteiten. Goede voorzieningen verbeteren de leefbaarheid, sociale cohesie en persoonlijke ontwikkeling in een regio, wat positieve gevolgen heeft voor het algemeen welbevinden van de inwoners.
2. **Verbeteren van de gezondheid van inwoners:** verhogen van de algemene fysieke en mentale gezondheid van de bevolking in een regio, vaak samenhangend met de vergrijzing in een gebied. Een goede gezondheid van inwoners kan de kwaliteit van leven, participatie in de samenleving en economische productiviteit verbeteren.

Beleidssterrein onderwijs

3. **Aantrekken en behouden van talentvolle mensen:** creëren van aantrekkelijke leef- en werkomstandigheden in een regio om passend geschoolde en vaardige professionals aan te trekken en te behouden. Voldoende talent en menselijk kapitaal kan de economische groei, innovatie en voorzieningen in een regio verbeteren, wat positieve gevolgen heeft voor de werkgelegenheid, inkomens en algemene welvaart van de inwoners.
4. **Impuls geven aan voldoende kwalitatief hoogwaardig onderwijsaanbod:** verbeteren van de toegankelijkheid, kwaliteit en diversiteit van het onderwijs in een regio. Goed onderwijs stimuleert de ontwikkeling van menselijk kapitaal en verbetert de kansen op de arbeidsmarkt voor inwoners. Dat heeft positieve gevolgen voor de economische groei, innovatie en brede welvaart in de regio.
5. **Verbeteren van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt:** beter laten aansluiten van het onderwijsaanbod en de vaardigheden van leerlingen op de vraag naar arbeidskrachten in een regio. Een goede match tussen onderwijs en arbeidsmarkt zorgt voor lagere werkloosheid, voldoende gekwalificeerd personeel en daarmee (economische) groei, meer innovatie en hogere inkomens in een regio.

2.3 Rode draden in de opgaven

Overzicht (2/4)

Beleidsterrein economie

6. **Versterken van de innovatiekracht van bedrijven en kennisinstellingen:** stimuleren van onderzoek, ontwikkeling en toepassing van nieuwe producten, diensten en processen bij bedrijven en kennisinstellingen in een regio. Voldoende innovatie zorgt voor economische groei, concurrentiekracht en productiviteit van een regio. Wat weer positieve gevolgen heeft voor de werkgelegenheid en inkomens van de inwoners.
7. **Vergroten van arbeidsparticipatie:** verhogen van de deelname aan betaalde arbeid onder de beroepsbevolking in een regio. Een hoge arbeidsparticipatie leidt tot goede benutting van menselijk kapitaal, hogere inkomens en economische groei, wat positieve gevolgen heeft voor de brede welvaart in het gebied.
8. **Bieden en verbeteren van mogelijkheden voor scholing van werknemers:** verhogen van de toegankelijkheid en kwaliteit van bij- en omscholingstrajecten voor werknemers in een regio. Voldoende mogelijkheden voor bij- en omscholing verbeteren de inzetbaarheid en productiviteit van het arbeidspotentieel, wat positieve gevolgen heeft voor de economische groei, concurrentiekracht en inkomens in de regio.

Beleidsterrein veiligheid en justitie

9. **Aanpakken van criminaliteit:** terugdringen van verschillende vormen van criminaliteit, zoals ondermijnende criminaliteit, jeugdcriminaliteit en veelvoorkomende criminaliteit in een regio. Criminaliteit ondermijnt de veiligheid, leefbaarheid en sociale cohesie in een gebied. Het verminderen van criminaliteit heeft positieve gevolgen voor het vertrouwen van burgers, de economische ontwikkeling en het algemeen welbevinden van de inwoners.

Beleidsterrein bereikbaarheid

10. **Duurzame en voor iedereen toegankelijke bereikbaarheid van wonen, werken en voorzieningen.** vergroten van de fysieke en digitale toegankelijkheid van woningen, werklocaties en voorzieningen zoals scholen, winkels en zorg in een regio. Een goede bereikbaarheid versterkt de leefbaarheid, economische ontwikkeling en maatschappelijke participatie van inwoners. Dat heeft positieve gevolgen heeft voor hun welzijn, inkomens en gezondheid.

2.3 Rode draden in de opgaven

Overzicht (3/4)

Beleidssterrein duurzaamheid en energie

- 11. Bevorderen toekomstbestendige landbouw en overige bedrijvigheid en bevorderen circulaire economie:** stimuleren van duurzame en circulaire productie- en bedrijfsvoering in de landbouw en andere sectoren in een regio. Het onderliggende brede welvaartsprobleem is dat niet-duurzame en lineaire economische activiteiten de natuurlijke hulpbronnen uitputten, het milieu belasten en de leefomgeving voor toekomstige generaties aantasten, wat negatieve gevolgen heeft voor de ecologische duurzaamheid en de algemene welvaart op de lange termijn.
- 12. Ontwikkelen en implementeren van duurzame energieopwek en energietransport:** stimuleren van de productie en distributie van hernieuwbare energie zoals wind-, zon- en bio-energie in een regio. Het onderliggende brede welvaartsprobleem is dat een hoge afhankelijkheid van fossiele brandstoffen de uitstoot van broeikasgassen en milieuverontreiniging veroorzaakt, wat negatieve gevolgen heeft voor de volksgezondheid, leefomgeving en duurzaamheid voor toekomstige generaties in de regio.

Beleidssterrein vastgoed en gebiedsontwikkeling

- 13. Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande woningen:** verbeteren van de duurzaamheid en levensloopbestendigheid

van woningen in een regio. Het onderliggende brede welvaartsprobleem is dat verouderde, niet-duurzame en niet-toegankelijke woningen een negatieve impact hebben op het milieu, de woonlasten en de leefbaarheid voor verschillende groepen inwoners, wat hun algemeen welbevinden en de duurzaamheid van de leefomgeving belemmert.

- 14. Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande bedrijventerreinen:** verbeteren van de duurzaamheid, efficiëntie en toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen in een regio. Het onderliggende brede welvaartsprobleem is dat verouderde, inefficiënte en niet-duurzame bedrijventerreinen een negatieve impact hebben op het milieu, de aantrekkelijkheid voor bedrijven en de leefomgeving, wat de economische ontwikkeling, werkgelegenheid en algemene welvaart in de regio belemmert.
- 15. Verbeteren ruimtelijke kwaliteit en beter leggen ruimtelijke puzzel:** verbeteren van het ruimtegebruik en de beleving van de openbare ruimte. Daarmee worden gebieden aantrekkelijker voor huidige en nieuwe bewoners, en kunnen meer functies (wonen, werken, natuur, energie-opwek, etc.) een plek krijgen.

2.3 Rode draden in de opgaven

Overzicht (4/4)



2.4 Verschillende interventies en instrumenten

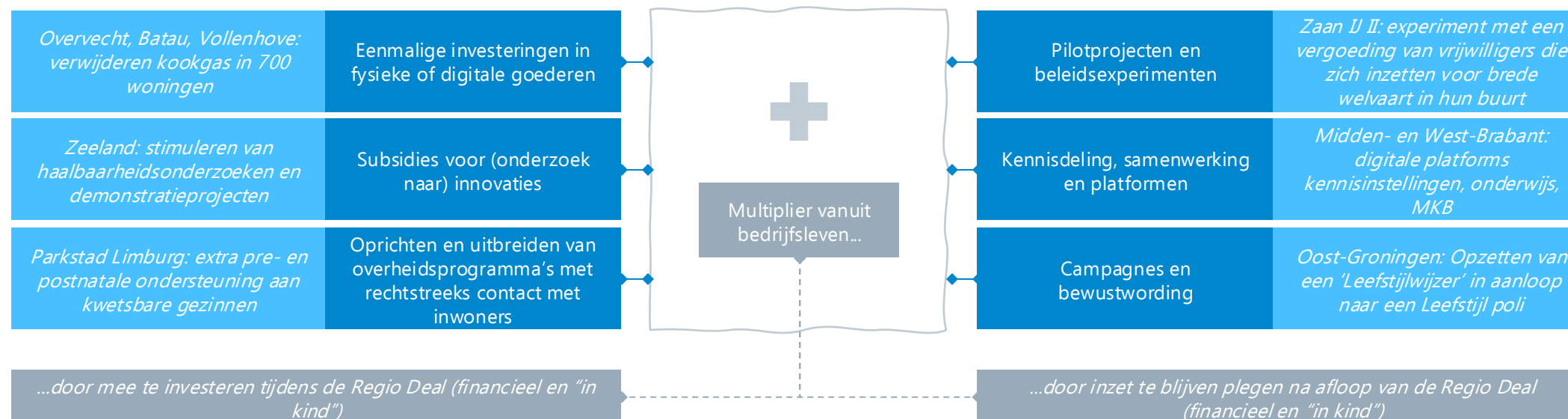
De Regio Deals bevatten niet alleen een veelheid van opgaven en samenwerkingspartners, maar ook verschillende type instrumenten worden ingezet in de interventies.

Met een interventie bedoelen we de projecten of pakketten van projecten die in de Regio Deals worden uitgevoerd om de doelen op een opgave te bereiken.

Met type instrumenten bedoelen we hier het instrumentele niveau: hoe worden de financiële en personele middelen in de Regio Deal benut om de opgaven aan te pakken?

We hebben in het kader van dit onderzoek zes soorten instrumenten geïdentificeerd. Daarbij geldt, evenals bij de opgaven en de samenwerkende partijen, dat er sprake kan zijn van overlap tussen type instrumenten.

Belangrijk hierbij is dat de instrumenten weliswaar in eerste instantie uitgaan van overheidsinstellingen, maar dat er in veel gevallen sprake is van een multiplier vanuit het bedrijfsleven.



Toelichting per rode draad



Rode draden in de opgaven

Opgave 1: Verbeteren van sociale en culturele voorzieningen

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Verbetering van gemeenschapscentra en openbare ruimten:** Dit omvat de ontwikkeling van gemeenschapscentra en openbare ruimten die fungeren als knooppunten voor culturele activiteiten en sociale interactie, met als doel de cohesie binnen de gemeenschap en de betrokkenheid van het publiek te verbeteren.
2. **Cultuureducatie en jeugdprogramma's:** Richt zich op het aanbieden van culturele educatie en het opzetten van jeugdprogramma's met culturele activiteiten om sociale vaardigheden en cultureel bewustzijn onder jongeren te bevorderen.
3. **Toegankelijkheid en inclusiviteit in het culturele aanbod:** Ervoor zorgen dat culturele activiteiten en faciliteiten toegankelijk zijn voor alle segmenten van de bevolking, onafhankelijk van bijv. afkomst, handicap of koopkracht, waardoor inclusiviteit wordt bevorderd.
4. **Steun voor lokale kunst en cultureel erfgoed:** Initiatieven ter ondersteuning van lokale kunst, kunstenaars en het behoud en de promotie van cultureel erfgoed binnen gemeenschappen.
5. **Integratie en sociale cohesie bevorderen:** Bijv. culturele activiteiten gebruiken als medium om de integratie tussen diverse gemeenschapsgroepen te bevorderen en de sociale cohesie op regionaal en wijkniveau te versterken.

Voorbeelden interventies:

A: Initiatieven die de betrokkenheid van de gemeenschap vergroten door middel van buurtactiviteiten die de leefomstandigheden en de sociale cohesie verbeteren.

B: Activiteiten gericht op het verminderen van sociaal isolement door het bevorderen van interacties in de gemeenschap, het gebruik van ruimtes voor culturele en sociale activiteiten om een meer samenhangende gemeenschap op te bouwen.

C: Herinrichten van openbare ruimte om culturele betrokkenheid te bevorderen en sociale bijeenkomsten te faciliteren, gericht op inclusiviteit en toegankelijkheid.

D: Ontwikkelen van gemeenschapshubs die niet alleen culturele activiteiten bieden, maar ook dienen als centra voor educatieve en sociale diensten, waardoor het algehele gemeenschapsleven wordt verbeterd.

Rode draden in de opgaven

Opgave 2: Verbeteren van de gezondheid van inwoners

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Gezondheidsbevorderende stedelijke en plattelandsontwikkeling:** Initiatieven om openbare ruimten te ontwikkelen die lichaamsbeweging en algeheel welzijn stimuleren door het ontwerp van beloofbare gebieden, parken en recreatiezones.
2. **Toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg:** Focus op het verbeteren van de toegang tot gezondheidszorg door middel van infrastructuurontwikkeling, digitale gezondheidsoplossingen en integratie van diensten van verschillende zorgverleners.
3. **Programma's voor preventieve gezondheid en welzijn:** Implementatie van programma's die zich richten op het voorkomen van ziekten voordat ze beginnen, waaronder gezondheidsscreenings, vaccinaties, voorlichting over een gezonde levensstijl en programma's zoals Kansrijke Start.
4. **Gezondheidsvoorlichting en bewustmakingscampagnes:** Campagnes gericht op het vergroten van bewustzijn en kennis over gezondheidsgerelateerde onderwerpen, zoals voeding, lichaamsbeweging en het omgaan met chronische ziekten.
5. **Ondersteuning voor mentale gezondheid:** Strategieën om ondersteuning rond mentale gezondheid te verbeteren. Zoals het aanbieden van diensten rond mentale gezondheid in gemeenschapsomgevingen en scholen. En initiatieven om stigma's in verband met mentale gezondheid te verminderen.

Voorbeelden interventies:

A: Verbeteringen in stedelijke gebieden om groene ruimten en voetgangerspaden op te nemen om een actieve levensstijl aan te moedigen.

B: Verbeteren van de gezondheidszorginfrastructuur om betere toegang tot medische diensten te bieden, met name in gebieden met weinig zorg.

C: Programma's met regelmatige gezondheidsonderzoeken en gezondheidseducatie om chronische ziekten te voorkomen .

D: Campagnes gericht op voorlichting over preventieve gezondheidszorg en gezond leven.

E: Oprichting van diensten voor geestelijke gezondheidszorg binnen gemeenschaps- en onderwijsinstellingen om vroegtijdige interventie te bieden .

Rode draden in de opgaven

Opgave 3: Aantrekken en behouden van talentvolle mensen

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Regionale innovatiecentra ontwikkelen:** Hierbij gaat het om het stimuleren van innovatie-ecosystemen die aantrekkelijk zijn voor hoogopgeleid talent door startups, technologiebedrijven en onderzoeksinstellingen te ondersteunen.
- 2. Verbetering van de onderwijsinfrastructuur:** De inspanningen richten zich op het afstemmen van onderwijsprogramma's op de eisen van de markt om ervoor te zorgen dat studenten en professionals relevante vaardigheden verwerven die direct toepasbaar zijn op de werkplek.
- 3. Verbetering van de levenskwaliteit:** Het verbeteren van de leefomstandigheden door betere huisvesting, voorzieningen en cultureel aanbod om regio's aantrekkelijker te maken voor zowel bestaande inwoners als potentieel nieuw talent.
- 4. Aantrekkelijke werkomgevingen creëren:** Het

ontwikkelen van bedrijventerreinen en industriegebieden met moderne faciliteiten en infrastructurele voordelen om bedrijven en hun getalenteerde werknemers aan te trekken.

- 5. Internationale samenwerking bevorderen:** Het bevorderen van grensoverschrijdende partnerschappen en projecten om lokaal talent te verrijken met internationale expertise en perspectieven.

Voorbeelden interventies:

A: Ontwikkelen van regionaal innovatiedistrict met als doel onderwijs- en ondernemersactiviteiten bundelen om innovatie te stimuleren en talent in de regio te behouden.

B: Oprichten van een technologiepark gericht op het betrekken van jongeren en professionals bij technologie en innovatie door middel van onderwijs en praktijkervaring.

C: Verbeteren van het leefklimaat en het culturele aanbod om jonge professionals vast te houden en nieuwe bewoners aan te trekken, met name in de kustgebieden en op het platteland.

C: Oprichten van fieldlabs die samenwerken met onderwijsinstellingen en industrieën om realistische leeromgevingen aan te bieden en zo talent aan te trekken en te behouden door middel van innovatieve onderwijsmodellen.

D: Ontwikkelen van clusters in duurzame technologieën, met als doel bedrijven en talent aan te trekken die geïnteresseerd zijn in milieu-innovatie.

Rode draden in de opgaven

Opgave 4: Impuls geven aan voldoende kwalitatief hoogwaardig onderwijsaanbod

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Samenwerkende onderwijskaders:** Veel Regio Deals benadrukken het belang van samenwerking tussen verschillende onderwijsniveaus en -sectoren om een samenhangend en efficiënt onderwijssysteem te creëren. Dit omvat de integratie van basis-, middelbaar en hoger onderwijs met beroepsopleidingen en trajecten voor permanente educatie.
- 2. Innovatieve leeromgevingen en benaderingen:** Een aanzienlijk aantal Regio Deals omvat de ontwikkeling van innovatieve leermethodes, zoals digitale klaslokalen, hybride leeromgevingen en probleemgebaseerd leren, om de betrokkenheid en het succespercentage van studenten te verhogen.
- 3. Versterking van technisch en beroepsonderwijs:** Deze rode draad richt zich op het afstemmen van het onderwijsaanbod op de vraag van de markt, met name in technische en beroepsrichtingen, om ervoor te zorgen dat studenten klaar zijn voor de arbeidsmarkt

en industrieën worden ondersteund met voldoende geschoolde werknemers.

- 4. Betere systemen voor de ontwikkeling en ondersteuning van leerkrachten:** Verschillende deals leggen de nadruk op professionele ontwikkeling voor leerkrachten, inclusief toegang tot permanente opleiding, betere middelen en ondersteuningsnetwerken om de kwaliteit van het onderwijs en de resultaten van de leerlingen te verbeteren.
- 5. Onderwijsinfrastructuur opbouwen:** Dit omvat het verbeteren van fysieke onderwijsfaciliteiten, het oprichten van nieuwe instellingen en het verbeteren van de toegang tot onderwijstechnologie om onderwijsdiensten van hoge kwaliteit in de regio's te ondersteunen.

Voorbeelden interventies:

A: Ontwikkelen van geïntegreerde onderwijsprogramma's die verschillende onderwijsniveaus en lokale bedrijven met elkaar verbinden om de bereidheid tot werken en de regionale werkgelegenheid te verbeteren.

B: Introduceren probleemgestuurd leren in het voortgezet onderwijs om leerlingen beter voor te bereiden op hoger onderwijs en beroepsopleidingen.

C: Opzetten van hybride leeromgevingen die in-persoon en online onderwijs combineren, waardoor een breder scala aan cursussen en flexibiliteit voor studenten mogelijk wordt.

D: Uitbreiden van faciliteiten en programma's voor beroepsonderwijs om te voldoen aan de groeiende vraag van de regionale economie.

E: Implementeren van een uitgebreid ondersteuningsnetwerk voor docenten, inclusief mentorschap en mogelijkheden voor loopbaanontwikkeling.

E: Bouw van nieuwe onderwijsfaciliteiten en renovatie van oude faciliteiten om state-of-the-art leeromgevingen te creëren.

Rode draden in de opgaven

Opgave 5: Verbeteren van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Oprichting van samenwerkingsnetwerken en -platforms:** Hierbij gaat het om het creëren van kaders waarin onderwijsinstellingen, bedrijven en overheidsinstanties samenwerken om het onderwijs af te stemmen op de specifieke behoeften van de arbeidsmarkt.
2. **Focus op levenslang leren en loopbaanontwikkeling:** Initiatieven op dit gebied ondersteunen permanente educatie en training, vergemakkelijken de overgang tussen verschillende fases van iemands carrière en passen zich aan de veranderende eisen van de sector aan.
3. **Integratie van praktische vaardigheden en beroepsopleiding:** Deze inspanningen richten zich op de integratie van praktische vaardigheidstraining in onderwijscurricula om studenten beter voor te bereiden op de arbeidsmarkt.
4. **Ontwikkeling van regionale talentpools:** Dit omvat strategieën om geschoolde arbeidskrachten aan te trekken, te ontwikkelen en te behouden binnen de regio, om tegemoet te komen aan de behoeften van de lokale industrie en om de migratie van talent te beperken.
5. **Innovatieve onderwijsprogramma's en financiering:** Deze programma's zijn bedoeld om innovatie in het onderwijs te stimuleren via nieuwe leermodellen en financiële ondersteuningsmechanismen zoals beurzen en ontwikkelingsfondsen.

Voorbeelden interventies:

A: Oprichten van een samenwerkingsplatform voor onderwijs en werk dat zich richt op regionale economische ontwikkeling en opleiding van arbeidskrachten afgestemd op de eisen van het lokale bedrijfsleven.

B: Programma's gericht op voortdurende professionele ontwikkeling en omscholing, met name gericht op werknemers in het midden van hun loopbaan.

D: Stimuleren van een leven lang leren door de oprichting van een academie, die hoger onderwijs in de regio realiseert afgestemd op de regionale vraag naar arbeid.

E: Het creëren van netwerken om afgestudeerden te behouden door middel van stages, co-op plaatsingen en job matching binnen de regio.

F: Ontwikkelen van programma's gericht op het behouden van hoogopgeleide werknemers in de technische sector en de gezondheidszorg door concurrerende onderwijs- en carrière mogelijkheden aan te bieden.

Rode draden in de opgaven

Opgave 6: Versterken van de innovatiekracht van bedrijven en kennisinstellingen

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Creatie en ondersteuning van innovatiehubs en proeftuinen:** Dit omvat de ontwikkeling van fysieke en virtuele ruimtes waar bedrijven, onderzoekers en onderwijsinstellingen samenwerken om innovatie te bevorderen en nieuwe technologieën te testen in een reële omgeving.
- 2. Verbetering van Triple Helix-samenwerkingsverbanden (publiek-private partnerschappen):** Deze samenwerkingsverbanden tussen de academische wereld, het bedrijfsleven en de overheid zijn bedoeld om regionale innovatiestrategieën aan te sturen en de synergie en effectiviteit van onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten te verbeteren.
- 3. Ontwikkeling van talent en vaardigheden in bedrijfstakken met een grote vraag:** Richt zich op onderwijs- en trainingsprogramma's die zijn afgestemd op de regionale economische behoeften en zorgt voor

een geschoolde beroepsbevolking die innovatie en de vraag van de industrie ondersteunt.

- 4. Ondersteuning en zichtbaarheid voor starters en kleine tot middelgrote ondernemingen (KMO's):** Initiatieven om het ecosysteem voor starters te verbeteren door toegang te bieden tot middelen, mentorschap en netwerkmogelijkheden om groei en innovatie te bevorderen.
- 5. Strategische investeringen in technologie en infrastructuur:** Er wordt geïnvesteerd in de modernisering van de infrastructuur en de toepassing van nieuwe technologieën om de productiviteit en het innovatievermogen van bedrijven in de regio te verhogen.

Voorbeelden interventies:

A: Opzetten triple helix bestuur op om regionale innovatie-inspanningen over sectoren heen op elkaar af te stemmen en zo een samenhangend innovatie-ecosysteem te creëren.

B: Opzetten triple helix samenwerkingen gericht op agro-food innovaties, het integreren van onderzoek en zakelijke behoeften.

C: Oprichten expertisecentra op die training en onderwijs verzorgen afgestemd op de behoeften van lokale industrieën, met name in de gezondheids- en energiesector.

D: Verbeteren van zichtbaarheid en ondersteuning van startups door middel van incubators, gedeelde resource platforms en netwerkevenementen om een robuust ondernemersklimaat te bevorderen.

E: Doen van strategische investeringen in digitale en groene technologieën om de regionale economische groei te stimuleren.

Rode draden in de opgaven

Opgave 7: Vergroten van arbeidsparticipatie

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Integratie van kwetsbare groepen in de arbeidsmarkt:** Deze rode draad richt zich op het ontwikkelen van specifieke trajecten naar werk voor groepen die traditioneel ver van de arbeidsmarkt af staan, zoals langdurig werklozen, mensen met migratieachtergrond, gehandicapten en oudere werknemers.
- 2. Ontwikkeling en toegankelijkheid van beroepsopleidingen:** Veel overeenkomsten bevatten maatregelen om de beschikbaarheid en kwaliteit van beroepsopleidingen te verbeteren, door het onderwijs beter af te stemmen op de behoeften van de regionale arbeidsmarkt.
- 3. Verbetering van arbeidsbemiddeling en -ondersteuning:** Verbetering van de arbeidsbemiddeling, waaronder het op elkaar afstemmen van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, loopbaanbegeleiding en ondersteuning voor

werkzoekenden, is een gemeenschappelijk doel om de totale arbeidsparticipatie te verhogen.

- 4. Versterking van regionale economische structuren ter ondersteuning van werkgelegenheid:** Dit omvat initiatieven om economische sectoren te ontwikkelen binnen regio's die klaar zijn voor groei of transformatie, waardoor nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd.
- 5. Ondernemerschap en zelfstandige arbeid aanmoedigen:** Steun voor nieuwe bedrijfsinitiatieven en zelfstandig ondernemerschap als een manier om de arbeidsmarktparticipatie te verhogen, vooral in gebieden met een hoge werkloosheid of economische overgang.

Voorbeelden interventies:

A: Community-based projecten en sociale ondernemingen die kansen op werk bieden voor integratie van inwoners met belemmeringen op de arbeidsmarkt.

B: Diensten die werkgelegenheid bevorderen, zoals arbeidsbemiddeling en loopbaanbegeleiding, om inwoners te helpen toegang te krijgen tot betere arbeidskansen.

C: Verbeteren verbindingen tussen onderwijsinstellingen en bedrijven om de werkgelegenheidsresultaten voor afgestudeerden te verbeteren.

D: Gerichte investeringen in regionale economische sterke punten zoals landbouw en energie om meer werkgelegenheid te creëren.

E: Stimuleren van zelfstandig ondernemerschap door middel van initiatieven die mensen ondersteunen bij het opzetten en onderhouden van hun eigen bedrijf.

Rode draden in de opgaven

Opgave 8: Bieden en verbeteren van mogelijkheden voor scholing van werknemers

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Oprichting van leer- en ontwikkelingsfondsen en vouchersystemen:** Deze programma's bieden financiële stimulansen voor opleiding en ontwikkeling, gericht op het aanpakken van specifieke regionale vaardigheidstekorten en het ondersteunen van de overgang van arbeidskrachten in verschillende sectoren.
- 2. Partnerschappen tussen onderwijsinstellingen en industrie:** Deze rode draad legt de nadruk op samenwerkingsverbanden die het onderwijsaanbod afstemmen op de huidige en toekomstige behoeften van bijv. de maakindustrie, zodat opleidingsprogramma's voldoen aan de eisen van de arbeidsmarkt.
- 3. Programma's voor levenslang leren en loopbaanovergangen:** Dit omvat uitgebreide initiatieven voor de voortdurende ontwikkeling van vaardigheden en ondersteuning voor de overgang van

werknemers naar nieuwe functies of industrieën, met name in reactie op technologische veranderingen.

- 4. Integratie van technologie en digitale vaardigheden in opleidingsprogramma's:** Focus op het verbeteren van de digitale geletterdheid en technische vaardigheden van de beroepsbevolking, wat cruciaal is om gelijke tred te houden met de digitale transformatie in verschillende sectoren.
- 5. Steun voor ondervertegenwoordigde en kwetsbare groepen in onderwijs en opleiding:** Specifieke maatregelen gericht op het vergroten van de toegankelijkheid en geschiktheid van opleidingsprogramma's voor kansarme of ondervertegenwoordigde groepen op de arbeidsmarkt.

Voorbeelden interventies:

- A:** Opzetten van een vouchersysteem voor omscholing in kansrijke beroepen, met nadruk op kwalificaties op MBO+ niveau.
- B:** Trajecten creëren voor voortdurende ontwikkeling van vaardigheden door samenwerking tussen onderwijsaanbieders en bedrijven.
- C:** Programma's ter ondersteuning van de overgang van werkloosheid met de nadruk op beroepsopleiding.
- D:** Trainingsinitiatieven gericht op digitale vaardigheden om de inzetbaarheid in digitale en technologiegedreven sectoren te vergroten.
- E:** Trainingsprogramma's die maatschappelijke integratie en inzetbaarheid van ondervertegenwoordigde groepen ondersteunen.

Rode draden in de opgaven

Opgave 9: Aanpakken van criminaliteit

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Verscherpt toezicht en handhaving:** Deze rode draad omvat het gebruik van technologie en meer surveillance om criminele activiteiten te monitoren en te bestrijden. Deze aanpak omvat de implementatie van innovatieve bewakingsmethoden zoals drones, AI en meer patrouilles.
2. **Betrokkenheid bij en bewustwording van de gemeenschap:** Dit omvat initiatieven om het bewustzijn en de betrokkenheid van de gemeenschap bij misdaadpreventie te vergroten. Dit omvat educatieve campagnes, inspanningen van de wijkpolitie en het bevorderen van het anoniem melden van misdaden om een op de gemeenschap gebaseerde benadering van veiligheid te stimuleren.
3. **Samenwerking tussen instanties:** Een focus op het versterken van de samenwerking tussen verschillende overheidsinstanties, lokale politie en andere belanghebbenden om de effectiviteit van misdaadpreventie en handavingsstrategieën te verbeteren.
4. **Focus op kwetsbare gebieden:** Specifieke aandacht voor kwetsbare gebieden zoals recreatieparken, jachthavens en afgelegen gebieden die zijn geïdentificeerd als hotspots voor criminele activiteiten. Maatregelen in deze gebieden bestaan vaak uit interventies op maat en samenwerking met lokale bedrijven en bewoners.
5. **Gegevensgestuurde aanpak:** De nadruk leggen op het gebruik van gegevens om beslissingen en strategieën in de strijd tegen criminaliteit aan te sturen. Dit omvat het verzamelen en analyseren van gegevens om criminaliteitspatronen te begrijpen en middelen effectiever toe te wijzen.

Voorbeelden interventies:

A: Investeren in wetenschappelijk onderzoek om de effectiviteit van lokale interventies te evalueren, waarbij inzichten worden gebruikt om succesvolle strategieën aan te passen en toe te passen in verschillende gebieden.

B: Ontwikkelen van een intergemeentelijk handhavingsteam om de inspanningen over verschillende bestuurlijke gebieden heen te stroomlijnen.

C: Strategisch focussen op recreatiegebieden waar meer criminele activiteiten voorkomen, met initiatieven om personeel op te leiden en bewakingstechnologieën te implementeren

D: Implementeren van datagestuurde strategieën op basis van analyse van criminaliteitstrends en lokale behoeften

Rode draden in de opgaven

Opgave 10: duurzame en voor iedereen toegankelijke bereikbaarheid van wonen, werken en voorzieningen

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Ontwikkeling van multimodale vervoersknooppunten:** Dit omvat de integratie van verschillende vervoerswijzen (bussen, trams, treinen) in één knooppunt om vlotte overgangen voor pendelaars te vergemakkelijken.
2. **Verbetering van openbaarvervoersystemen:** Het verhogen van de toegankelijkheid en frequentie van het openbaar vervoer om de connectiviteit binnen de regio te verbeteren.
3. **Infrastructuurverbeteringen voor wegen en fietsen:** Omvat wegverbreding, aanleg van nieuwe fietspaden en verbeteringen aan bestaande wegen om verkeersopstoppingen te verminderen en fietsen te bevorderen.
4. **Implementatie van slimme mobiliteitsoplossingen:** Invoering van technologiegedreven oplossingen zoals realtime verkeersbeheersystemen en digitale platforms

voor vervoersdiensten.

5. **Focus op duurzame en groene mobiliteit:** Het promoten van elektrische voertuigen, autodeelprogramma's en andere milieuvriendelijke transportmethoden om de ecologische voetafdruk te verkleinen.

Voorbeelden interventies:

- A:** Verbeteren van het stationsgebied om verschillende vormen van vervoer naadloos op elkaar aan te laten sluiten.
- B:** Verbeteren busdiensten en integreren met regionale treindiensten voor een betere dekking.
- C:** Uitbreiden openbaar vervoersnetwerken naar meer landelijke en voorstedelijke gebieden.
- D:** Digitaal verkeersmonitoringsysteem om de routeplanning te optimaliseren en files te verminderen.
- E:** Een mobiliteitsapp die openbaar vervoer verbindt met fietsdelen en autoverhuur.
- F:** Stimuleren autodelen en het gebruik van voertuigen voor openbaar vervoer op waterstof.

Rode draden in de opgaven

Opgave 11: Bevorderen toekomstbestendige landbouw en overige bedrijvigheid en bevorderen circulaire economie

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Circulaire bedrijfsmodellen en ondernemerschap:** Gericht op de ontwikkeling en ondersteuning van circulaire bedrijfspraktijken en duurzaam ondernemerschap binnen regionale industrieën.
2. **Duurzame landbouwpraktijken:** Nadruk op innovatieve en duurzame methoden in de landbouw, met inbegrip van het gebruik van regeneratieve praktijken en de vermindering van de impact op het milieu.
3. **Innovatie in productie- en recyclingprocessen:** Het aanmoedigen van technologische en procesinnovaties die leiden tot duurzamere productie en efficiëntere recyclingsystemen.
4. **Samenwerking op het gebied van onderwijs en onderzoek naar duurzaamheid:** Samenwerking tussen onderwijsinstellingen, onderzoekscentra en industrieën om kennisoverdracht en innovatie op het gebied van duurzaamheid te bevorderen.
5. **Integratie van circulaire economie in regionale planning en ontwikkeling:** Strategieën om principes van de circulaire economie op te nemen in bredere regionale ontwikkeling en planning, om duurzame groei en beheer van hulpbronnen te garanderen.

Voorbeelden interventies:

A: Aanmoedigen bedrijven om circulaire bedrijfsmodellen en processen toe te passen en zo een cluster te creëren voor de ontwikkeling van de circulaire chemische industrie

B: Creëren van duurzame alternatieven voor traditionele meststoffen en het verbeteren van de bodemgezondheid door innovatieve landbouwpraktijken

C: Bevorderen duurzame landbouwtechnieken, met de nadruk op bodemkwaliteitsverbetering en CO₂-opvang

D: Implementatie van circulaire textielketens, verbetering van textielinzameling, sortering en recyclingprocessen

E: Samenwerkingsprojecten tussen universiteiten en bedrijven om innovatie in circulaire economie en duurzaamheid te stimuleren

Rode draden in de opgaven

Opgave 12: Ontwikkelen en implementeren van duurzame energieopwek en energietransport

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Slimme netwerken en energiebeheersystemen:** Veel Regio Deals leggen de nadruk op de ontwikkeling van slimme netwerken om energie efficiënter te beheren, vooral met de integratie van hernieuwbare energiebronnen, om zo een optimale energiedistributie en -benutting in de regio's te garanderen.
- 2. Infrastructuurontwikkeling voor hernieuwbare energiebronnen:** Deze interventies richten zich op het bouwen en verbeteren van de noodzakelijke infrastructuur voor hernieuwbare energiebronnen zoals zonneparken en windmolenparken, met als doel de capaciteit voor duurzame energieproductie te vergroten.
- 3. Energie-efficiëntie in industriële en stedelijke gebieden:** Het verbeteren van de energie-efficiëntie in industriële zones en stedelijke omgevingen is een ander veelvoorkomend soort interventie. Het gaat hierbij om het upgraden van bestaande faciliteiten en

apparatuur om het energieverbruik en de koolstofvoetafdruk te verminderen.

- 4. Samenwerking publieke en private sector:** Samenwerking tussen overheden, particuliere bedrijven en onderwijsinstellingen om de overgang naar duurzame energie te stimuleren. Dit omvat partnerschappen voor onderzoek, ontwikkeling en implementatie van nieuwe technologieën.
- 5. Innovatie in energietechnologie en -toepassingen:** Innovatieve benaderingen van energietechnologie, zoals de ontwikkeling van geavanceerde oplossingen voor energieopslag, energie uit afval en het gebruik van AI in het beheer van energiesystemen, worden van vitaal belang geacht voor het bereiken van de doelstellingen van de energietransitie.

Voorbeelden interventies:

A: Slimme energieoplossingen in residentiële en commerciële gebouwen om het energieverbruik te optimaliseren en aan te sluiten bij bredere smart city-initiatieven.

B: Opzetten nieuwe windparken op en uitbreiden bestaande zonne-installaties om op duurzame wijze in de groeiende energiebehoefte te voorzien.

C: Verbeteren industriële installaties en stadsverwarmingssystemen om de energie-efficiëntie te verbeteren en de impact op het milieu te verminderen.

D: Energie-efficiëntiemaatregelen in lokale bedrijven en openbare gebouwen om bij te dragen aan de regionale duurzaamheidsdoelstellingen.

E: Samenwerking tussen energieleveranciers en lokale overheden om regionale energiestrategieën te coördineren en uit te voeren.

Rode draden in de opgaven

Opgave 13: Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande woningen

Soorten interventies binnen deze opgave

1. **Circulaire en biobased bouwmaterialen:** Veel deals geven prioriteit aan het gebruik van duurzame materialen die bijdragen aan de circulaire economie. Dit omvat de promotie van gerecyclede en biobased materialen om de milieu-impact van de bouw te verminderen.
2. **Energietransitie en van het gas af:** Dit thema richt zich op het verminderen van de CO₂ uitstoot van woningen door energie-efficiëntieverbeteringen en de integratie van hernieuwbare energiebronnen.
3. **Klimaatadaptatie en veerkracht:** De projecten in dit kader zijn gericht op het aanpassen van woningen aan de gevolgen van klimaatverandering en het verbeteren van de veerkracht van gebouwen tegen milieu-invloeden zoals overstromingen en hittegolven.
4. **Sociaaleconomische integratie in huisvesting:** Verschillende deals bevatten initiatieven om

huisvesting toegankelijker en betaalbaarder te maken voor alle maatschappelijke segmenten, met de nadruk op het sociaaleconomische aspect van duurzaamheid: het feit dat verduurzaming in eerste instantie geld kost, en pas later geld oplevert, maakt het voor veel mensen onmogelijk om voor duurzaamheid te kiezen.

5. **Innovatieve huisvestingsoplossingen en integratie van technologie:** Dit omvat de toepassing van nieuwe technologieën en huisvestingsmodellen om woningen duurzamer en toekomstbestendiger te maken, vaak door middel van smart home technologieën en innovatieve bouwtechnieken.

Voorbeelden interventies:

A: Stimulatiemaatregelen om het aandeel circulair gebouwde woningen in 2030 te verhogen, en energie-efficiëntieverbeteringen in bestaande gebouwen uit te voeren.

B: Renovaties en nieuwbouwprojecten gasloos maken en aansluiten op stadsverwarmingsnetten.

C: Projecten voor overstromingsrisicobeheer en verbeterde waterhuishouding in woningbouwprojecten.

D: Stimuleren woningbouwprojecten die sociaaleconomische inclusie en toegankelijkheid bevorderen.

E: Integreeren strategieën voor betaalbare huisvesting in stedelijke herontwikkelingsprojecten.

Rode draden in de opgaven

Opgave 14: Verduurzamen en toekomstbestendig maken van nieuwe en bestaande bedrijventerreinen

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Implementatie van duurzame energieoplossingen:** Richt zich op de integratie van hernieuwbare energiebronnen en energie-efficiënte technologieën in de infrastructuur van bedrijvenparken om de duurzaamheid te verbeteren.
- 2. Initiatieven voor circulaire economie:** Benadrukt het verminderen van afval, het gebruik van duurzame materialen en het bevorderen van hergebruik en recycling van hulpbronnen binnen zakelijke omgevingen.
- 3. Ontwikkeling van groene infrastructuur:** Heeft betrekking op het creëren of verbeteren van groene ruimten, duurzaam waterbeheer en biodiversiteit op bedrijventerreinen om de milieugezondheid en het welzijn van werknemers te bevorderen.
- 4. Milieuvriendelijke transportoplossingen:** Ontwikkeling en promotie van duurzame

vervoersopties binnen bedrijventerreinen om de ecologische voetafdruk te verkleinen, waaronder oplaadpunten voor elektrische voertuigen en het stimuleren van fietsen.

- 5. Samenwerking voor innovatie in duurzaamheid:** Stimuleert samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, overheid en onderzoeksinstellingen om kennis en technologieën te delen die innovaties op het gebied van duurzaamheid stimuleren op bedrijventerreinen.

Voorbeelden interventies:

A: Bevat zonne-energieprojecten en slimme energiebeheersystemen op maat voor bedrijventerreinen.

B: Ontwikkelt platforms voor het delen van middelen en technologieën die circulaire economische praktijken tussen bedrijven mogelijk maken.

C: Verbetert groene ruimten en duurzaam waterbeheer op bedrijventerreinen om betere werkomgevingen te creëren.

D: Ontwikkelt uitgebreide plannen voor de aanleg en het onderhoud van groene infrastructuur als kernaspect van de ontwikkeling van bedrijventerreinen.

E: Integreert fietsvriendelijke infrastructuur en biedt stimulansen voor het gebruik van elektrische voertuigen binnen de bedrijventerreinen.

Rode draden in de opgaven

Opgave 15: Verbeteren ruimtelijke kwaliteit en beter leggen ruimtelijke puzzel

Soorten interventies binnen deze opgave

- 1. Vitalisering van dorps- en stadscentra:** Richt zich op het verbeteren van de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van dorps- en stadscentra door middel van herontwikkeling van winkelgebieden, creëren van ontmoetingsplekken, en het bevorderen van lokale economieën.
- 2. Herontwikkeling en transformatie van leegstaand vastgoed:** Richt zich op het aanpakken van leegstand door transformatie van leegstaande panden naar nieuwe functies zoals woningen, werkplekken, of culturele voorzieningen.
- 3. Verbeteren van de leefomgeving door vergroening en klimaatadaptatie:** Focus op vergroening van de leefomgeving en maatregelen tegen klimaatverandering zoals waterbeheer en hittestressreductie.
- 4. Integrale gebiedsgerichte aanpak:** Een benadering

die verschillende ruimtelijke, economische en sociale aspecten combineert om tot een geïntegreerde en duurzame gebiedsontwikkeling te komen.

- 5. Bevorderen van multifunctioneel ruimtegebruik:** Richt zich op het optimaliseren van het gebruik van ruimte door multifunctioneel gebruik van terreinen en gebouwen, zoals het combineren van wonen, werken, en recreëren in één gebied.

Voorbeelden interventies:

A: Investeren in de kwaliteit van voorzieningen in stads- en dorpscentra om de leefbaarheid te verbeteren en lokale economie te ondersteunen.

B: Aanpakken van leegstaande en kwetsbare woonmilieus om leegstand en ruimtelijke segregatie te verminderen.

C: Implementeren van groene en klimaatadaptieve maatregelen in zowel stedelijke als landelijke gebieden.

D: Integrale projecten gericht op het verbinden van landschappelijke, sociale en economische doelen in gebiedsontwikkelingen.

E: Gebiedsgerichte aanpakken in stads- en dorpscentra om structurele leegstand en de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren.

F: Inzetten op multifunctioneel ruimtegebruik door het combineren van landbouw, natuur, en recreatie in één gebied.

3.

Effectieve
interventies



3.1 Introductie effectieve interventies

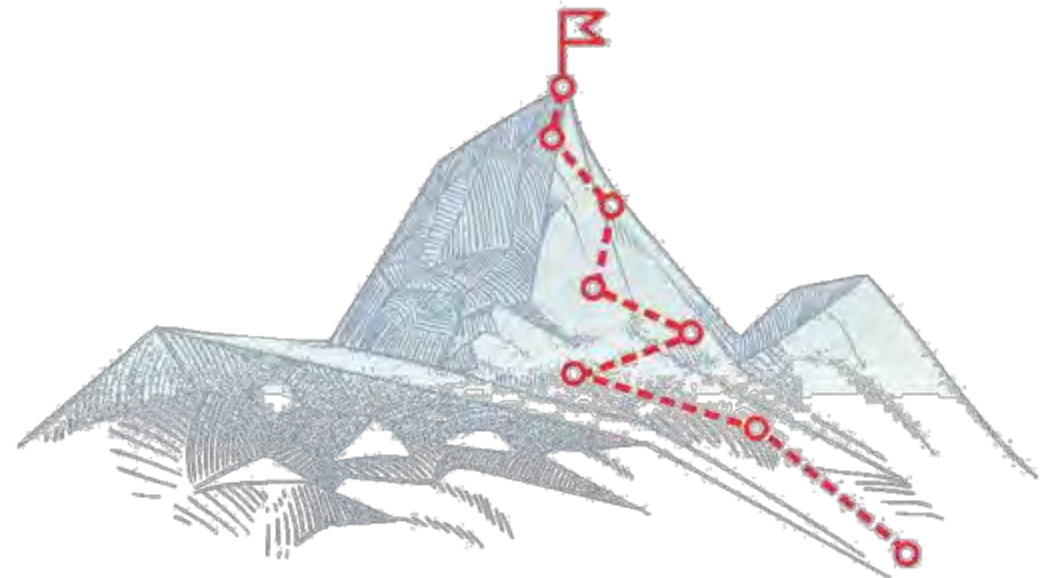
Wat hebben we tot nu toe geleerd over effectiviteit van interventies? Welke interventies werken goed en waarom?

Deze vraag onderzochten we op basis van de evaluaties uit de Regio Deals tranche 1 tot en met 3. Regio Deals van latere tranches zijn nog maar zo kort bezig dat de effectiviteit van interventies nog niet te bepalen is. Voor een groot aantal Regio Deals zijn evaluerende documenten beschikbaar. Bij sommige (afgeronde) Regio Deals zijn dit echte eindevaluaties, soms uitgevoerd door betrokken onderzoekers, kennisinstellingen of een derde partij. Maar ook waar dit niet het geval is, en bij lopende Regio Deals, wordt in voortgangsrapporten aandacht besteed aan geleerde lessen. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de gebruikte evaluatiedocumenten.

De veelheid aan evaluaties laat zien dat Regio Deals zijn georganiseerd als lerende programma's. De kennis die is opgedaan, komt weer ten goede aan de eigen en andere Regio Deals.

Effectiviteit in relatie tot oorspronkelijke doel Regio Deals

Bij het nadenken over effectiviteit is het goed nog even terug te halen waar de Regio Deals voor bedoeld zijn. Het doel van de Regio Deals is dat Rijksoverheid en regio's samenwerken om de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers te verhogen. Juist op de plekken die een extra impuls goed kunnen gebruiken.



3.2 Reflecties over de effectiviteit van interventies

In alle stukken en gesprekken die wij voerden over de effectiviteit van interventies viel een aantal zaken op.

De tijdelijkheid van Regio Deals en de lange termijn van de opgaven maken het *cijfermatig meetbaar maken van impact* bijna ondoenlijk...

In Regio Deals wordt veel gewerkt aan opgaven met een lange termijn focus. Denk aan leefbaarheid, gezondheid en onderwijs. Tegelijk is de looptijd van de deal 3-4 jaar, waardoor beoogde impact niet binnen de looptijd cijfermatig meetbaar kan zijn. Impact op Brede Welvaart kost sowieso veel tijd en is moeilijk aantoonbaar. Dit is meteen ook één van de grote uitdagingen voor effectiviteit van interventies. Zowel bij Regio's als bij het Rijk is breed erkenning voor het belang van effectieve interventies, maar tegelijk ook bewustzijn dat het (nu al) meetbaar maken van die impact niet altijd kan. Tegelijk zien we ook dat daar waar monitoring van resultaten wel kan, dit lang niet altijd gebeurt.

...maar interventies in de Regio Deals zijn ook bedoeld als aanjager of versneller en niet voor langdurige uitvoering.

Tegelijk zijn interventies in Regio Deals juist ook bedoeld als aanjager of versneller en niet voor lange termijn uitvoering. Er zijn veel goede voorbeelden van interventies waarbij iets in gang is gezet dat na de looptijd van de Regio Deal duurzame impact heeft. Bijvoorbeeld omdat er lange termijn afspraken gemaakt worden over budget en uitvoering, iets onderdeel wordt van reguliere uitvoering, innovaties in gang zijn gezet en overgenomen worden door de markt of er sprake is van een stepping stone voor bijvoorbeeld Europese subsidies.

Juist daarom is een goede onderbouwing van de interventie-opgave-relatie belangrijk. Die is heel wisselend aanwezig in de bestudeerde plannen.

Dat vraagt wel een goede onderbouwing van de relatie tussen interventies en de opgave. Dit hoeft niet altijd wetenschappelijk bewezen te zijn, want Regio Deals zijn ook bedoeld als leerplek. Maar we zien grote verschillen tussen regio's over of en hoe onderbouwd is dat interventies bijdragen aan de opgaven en doelen. Naarmate de Regio Deals langer bestaan is steeds meer aandacht voor bijvoorbeeld Theory of Change en een scherpe onderbouwing. Dit is belangrijk om het totale pakket aan interventies succesvol te bepalen. Hier zou ook meer rol kunnen liggen voor de betrokken ministeries (zie volgende onderzoeksvraag)

En is lange termijn verankering van succesvolle interventies van belang, maar dit is met name bij domeinoverstijgende interventies nog complex.

Een interventie kan gedurende de looptijd van de Regio Deal heel succesvol zijn en doelen behalen. Maar verankering voor de lange termijn is dan noodzakelijk om de beoogde impact te behalen. Een voorbeeld is ontbijt op school. Als dit na 3 jaar ophoudt, is de lange termijn impact beperkt. Tenzij - als de interventie succesvol blijkt - er voor de periode na de Regio Deal lange termijn verankering is. Uitdaging hierbij is met name domeinoverstijgende interventies vanwege de sectorale inrichting van gemeenten, provincies en Rijksoverheid. Dat vraagt om anders omgaan met budgetten of het sluiten van nieuwe coalities.

3.3 Succes- en faalfactoren

Hieronder gaan we kort in op de terugkerende succes-en faalfactoren uit de evaluerende documenten. Deze kunnen geduid worden als de belangrijkste strategische succes- en faalfactoren op programmaniveau, ook al kan dit natuurlijk per Regio Deal of zelfs per interventies verschillen.

1. Energie in de samenwerking vanuit de deelnemers

Positieve samenwerking tussen partners zoals gemeenten, provincie, onderwijs, woningcorporaties en andere (maatschappelijke) organisaties is een sleutelfactor voor succes. Sterke samenwerking zorgt voor synergiën, gezamenlijke doelen en gedeelde inzet. Belangrijk hierbij is dat de stakeholders de focus van de interventies onderschrijven en bereid zijn om ook na de looptijd van de Regio Deal betrokken te blijven. Wrijvingen in de samenwerking met partners kunnen de uitvoering bemoeilijken. Hierbij geldt dat de uiteindelijke juridische vorm en samenstelling van de samenwerking niet het belangrijkste is, als de mensen in de samenwerking er energie en tijd in steken en elkaar vinden, kan het werken.

2. Voldoende aandacht en capaciteit voor de uitvoering

Voldoende aandacht en capaciteit om alle interventies uit te voeren klinkt als een open deur, maar is een van de grotere uitdagingen op dit moment. Enerzijds omdat er relatief veel beleidmakers betrokken zijn bij de Regio Deals en er soms te weinig aandacht is voor de praktische uitvoering en capaciteit die nodig is. Anderzijds omdat uitvoeringscapaciteit met name bij gemeenten en provincies ook los van de Regio Deals al onder druk staat en de arbeidsmarkt

gespannen is.

Flexibiliteit in afspraken en capaciteit kan een succesfactor zijn, maar is dit niet altijd. Aan de ene kant is bij een complex en meerjarig programma niet altijd van tevoren goed te voorspellen wat ervoor nodig is. Maar aan de andere kant leidt flexibiliteit ook tot onzekerheid, bijv. over financiële gevolgen. Belangrijk is daarom dat de flexibiliteit ingebed wordt in een goed raamwerk van afspraken.

3. Focus in deelnemers, opgaven én interventies

Nauw verbonden met punt 2 over uitvoering is de noodzaak voor focus. Zowel in het aantal samenwerkingspartijen, de opgaven die opgepakt worden én de interventies die ingezet worden. Het is nu eenmaal niet mogelijk om alles te doen en niet kiezen leidt daarbij zelden vanzelf tot een optimum.

Als het gaat om het aantal samenwerkingspartners kan een grote regio met een veelheid aan (overheids)partijen en betrokken organisaties een succesfactor zijn vanuit het oogpunt van onderlinge samenwerking. Maar met name waar veel kleine gemeenten samenwerken, kan het vele afstemmen ten koste gaan van effectieve uitvoering van de interventies.

Voor de opgaven en interventies geldt dat te brede doelstellingen of meer interventies dan uitgevoerd kunnen worden uiteindelijk leidt tot minder effectiviteit over de hele linie. Scherpe keuzes maken, kan lastig zijn, maar draagt bij aan meer effectiviteit.

3.3 Succes- en faalfactoren

4. Professionele governance (rolverdeling) en ondersteuning (doelen en monitoring)

Professionele ondersteuning en governancestructuren zijn nodig om te voorkomen dat zaken dubbel belegd zijn of juist tussen wal en schip vallen. Duidelijk moet zijn welke zaken ambtelijk en welke bestuurlijk belegd zijn, en bij welke partij. Daarbij is het niet primair belangrijk of een aparte projectorganisatie wordt opgericht, of dat vanuit aparte organisaties wordt samengewerkt – zolang e.e.a. maar duidelijk is. Ook moet duidelijk zijn wie ten opzichte van derde partijen (bijv. uitvoerders van projecten) de aansturende en toezichhoudende rol vervult.

Duidelijke doelen en monitoringssystemen zijn essentieel voor het meten van impact. Immers, zonder dit is het moeilijk om de effectiviteit van interventies te evalueren en om ervan te leren voor toekomstige interventies. Maar daarnaast hebben duidelijke doelen (en het meten ervan) ook een indirecte functie: hoe duidelijke de doelen zijn, des te meer kan er sprake zijn van een “common purpose” tussen samenwerkende partijen. Bureaucratische procedures, verantwoordingsdruk, onduidelijke rolverdeling kunnen de uitvoering bemoeilijken. Afhankelijkheid van enkele sleutelfiguren voor cruciale kennis en relaties maakt projecten kwetsbaar.

5. Integrale aanpak (domeinoverstijgend) indien succesvol extra effectief

Een integrale aanpak zorgt ervoor dat diverse thema's in samenhang worden aangepakt, wat met name belangrijk is als ook de problemen

domeinoverstijgend zijn. Integrale oplossingen hebben dan de grootste kans om tot daadwerkelijke impact te leiden, maar ook hier geldt dat dit vooral op lange termijn pas zichtbaar wordt. Een mooi voorbeeld is Rotterdam Zuid waar na 10 jaar beweging zichtbaar is op de indicatoren. Als dit lukt dan draagt het sterk bij aan de effectiviteit van interventies. Voorbeelden hiervan zijn interventies rondom ruimtegebruik waarbij vanuit wonen, landbouw, natuur en recreatie gezamenlijk wordt opgetrokken. Of interventies rond het verbeteren van gezondheid waarbij niet alleen medisch maar juist ook sociaal maatschappelijk en bijvoorbeeld op het gebied van schulden wordt samengewerkt. Het is niet zo dat interventies die niet domeinoverstijgend zijn per definitie niet of minder effectief zijn. Beide kan werken.

6. Uitvoering in samenhang met andere (rijks)programma's kan wederzijds versterken

In de afgelopen jaren is een groot aantal programma's opgesteld om sector-overstijgende interventies op regionaal niveau mogelijk te maken: het Volkshuisvestingsfonds, de Woondeals, Nationaal Programma Landelijk Gebied, Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, Integraal Zorgakkoord met regionale uitwerkingen etc. Daarbij is de scheidslijn tussen de programma's niet altijd volledig duidelijk. Dat is niet per se slecht, complexe projecten vergen soms ook een complexe aanpak. Uitvoering in combinatie met andere (rijks)programma's kan zorgen voor succesvollere uitvoering van zowel die programma's als de interventies in de Regio Deals. Bijvoorbeeld als de middelen zo ingezet worden dat een landelijk programma verbreed wordt of extra inzet op specifieke thema's krijgt.

3.3 Succes- en faalfactoren

7. Betrokkenheid van het bedrijfsleven is een plus, maar geen noodzaak

Betrokkenheid van het bedrijfsleven in de Regio Deals wisselt behoorlijk per regio. Daar waar sterke bedrijvensclusters aanwezig zijn en er al bestaande samenwerking is tussen overheid en bedrijfsleven is het sterker aanwezig. In andere regio's leunen de Regio Deals voornamelijk op de publieke kant. Daar waar samengewerkt wordt met bedrijfsleven wordt dit beschouwt als een succesfactor voor effectieve interventies. Maar het is geen noodzaak om een interventie effectief te laten zijn. Ook hangt het van het type interventie af. Het is niet noodzakelijk om voor alle interventies alle partijen in de plannen of uitvoering aan tafel te hebben.

8. Inhoudelijke betrokkenheid Rijk

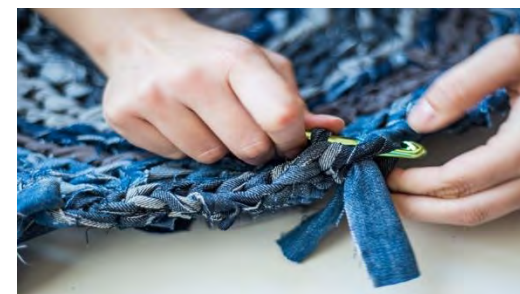
Inhoudelijke betrokkenheid van het Rijk en dan met name de inhoudelijk verantwoordelijken binnen departementen kan de effectiviteit vergroten. Goede afspraken met de rijksoverheid over hun inhoudelijke betrokkenheid zijn van belang. Zowel aan de voorkant bij het opstellen van de plannen en het kritisch meedenken/input leveren over de beleidstheorie achter interventies. Het Rijk zou een geschikte partner zijn om daarin de kennis ook te delen – als een interventie in regio X niet succesvol bleek en regio Y stelt deze interventie voor is het Rijk een logische gesprekspartner om te kijken of en hoe de interventie wel zou kunnen werken of dat een andere interventie beter past. Daarnaast is er een belangrijke rol van het Rijk in de duurzame verankering van

(domeinoverstijgende) interventies. Hiervoor is wel, evenals bij gemeenten en provincie, voorwaarde dat de nodige capaciteit beschikbaar is voor inzet in de regio.

3.4 Drie illustraties van interventies

Op de volgende pagina's presenteren we kort drie voorbeelden van interventies binnen de Regio Deals die door gesprekspartners als succesvol worden ervaren:

- Pilot stallenaanpak in Noordoost-Brabant
- Kansrijke Start in Limburg en Rotterdam
- Twents Fonds voor Vakmanschap



Uitgelicht | Stallenaanpak Noordoost-Brabant

De Regio Deal Noordoost-Brabant kent drie pijlers met daaronder 17 projecten. Een voorbeeld van een succesvolle interventie is de pilot die onderdeel uitmaakt van het project stallenaanpak.

Project: Stallenaanpak - Vitalisering buitengebied

Pijler: Fijn wonen – slim inrichten van de leefomgeving

Looptijd: 2021 -2024.

Budget: €2,6M, waarvan €1,3M van het Rijk

Doelen:

- Versterken omgevingskwaliteit en weerbaarheid.
- Tien integrale gebiedsontwikkelingstrajecten in vier gemeenten ruimte bieden voor economische ontwikkelingen door saneren stallen.
- Deelbaar en overdraagbaar maken van methodiek en ervaringen aanpak die bijdragen aan vitaal en weerbaar buitengebied.
- Pilot vergroten weerbaarheid om ondermijning tegen te gaan.

De pilot is een integrale aanpak met heldere onderbouwing

In de pilot 'Samen de handen uit de mouwen' trekken provincie, gemeenten, politie, waterschappen, RIEC, de Veiligheidsregio en ministeries samen op om drugscriminaliteit op het platteland aan te pakken. Die pilot is gericht op een vitaal en weerbaar platteland om agrarische ondernemers en bewoners in het buitengebied weerbaar te maken met als focus het voorkomen dat agrarische leegstand wordt gebruikt voor criminele doeleinden. De pilot is mede gebaseerd op aanbevelingen uit het onderzoeksrapport 'Weerbare boeren in een kwetsbaar gebied'. De belangrijkste aanbevelingen om ondermijning aan te pakken, waren het wegnemen van leegstand, het werken aan een vitaal

"We verwachten dat er tot 2035 een half miljoen vierkante meters aan stallen vrij gaat komen. Dat biedt veel kansen op het gebied van duurzaamheid. De discussie rond zonnenvelden, windmolens maar ook woningbouw in het buitengebied. Het zal maatwerk zijn, op perceelniveau gaan kijken wat past."

Jan van Burgstein, wethouder Meierijstad, landelijk minister Landbouw

platteland en het bevorderen van vertrouwen tussen boeren, overheden en bevoegd gezag. Via gebiedsgerichte samenwerking tussen betrokken partijen.

Succesvolle uitvoering met overheden en bedrijfsleven in samenhang met andere programma's, echte impact meten blijkt complex

De samenwerking met ZLTO, politie en het Openbaar Ministerie was succesvol en leidde tot een convenant en concrete producten om agrarisch ondernemers weerbaarder te maken, zoals een model huurovereenkomst. Nieuwe producten, onder andere een beleidsregel in Algemene Plaatselijke Verordening en een indicatorenset, zijn in de maak. Naast de activiteiten in de Regio Deal werken provincie en gemeenten aan verschillende samenhangende projecten zoals de Brabantse Aanpak Leegstand en het afstemmen van ruimtelijke plannen tussen lokale en regionale overheden. Het meten van echte impact blijkt complex, er is geen monitoring die toeziet op het meten van impact op de uiteindelijke doelen. Zowel de gemeente als ZLTO hebben geen zicht op hoe vaak de overeenkomst gebruikt wordt en wat er verhuurd wordt. Wel geeft ZLTO aan dat er veel navraag wordt gedaan naar de huurovereenkomst.

Landelijke uitrol van aanpak door feedbackloop Regio-Rijk

Eind 2022 bracht een delegatie van het ministerie van Justitie en Veiligheid een werkbezoek aan de gemeente Meierijstad en was onder de indruk van o.a. de pilot. Over het convenant zijn in april 2023 Kamervragen gesteld aan de minister van Justitie en Veiligheid. In mei 2023 is een motie aangenomen om de aanpak uit de pilot landelijk op te schalen. Zo wordt landelijk een veralgemeniseerde modelovereenkomst beschikbaar gesteld voor alle gemeenten.

Bronnen: Regio Deal Noordoost Brabant zesde rapportage: jaarlijkse voortgang, mei 2023, [www.tweedekamer.nl](https://www.rnob.nl/nieuws/www.tweedekamer.nl), Provincie Noord Brabant, Reflectie op de provinciale bijdrage aan de aanpak van ondermijning in Noord-Brabant, juni 2022

Uitgelicht | Kansrijke start

Project Kansrijke Start in Regio Deals Parkstad Limburg en Rotterdam Zuid

In twee Regio Deals is gebruik gemaakt van het landelijke actieprogramma Kansrijke Start (gestart in 2018). Het programma richt zich op de eerste 1000 dagen van een kind, een cruciale periode voor een goede start en daarmee goede fysieke en mentale gezondheid in de rest van het leven.

Domeinoverstijgende samenwerking gericht op de eerste 1000 levensdagen

De doelen van het programma zijn onder andere:

- Waarborgen gezonde groei en ontwikkeling van zwanger tot peuter.
- Ouders ondersteunen met de nodige kennis en middelen om een veilige en stimulerende omgeving voor hun kinderen te creëren.
- Verbeteren samenwerking en geïntegreerde aanpak tussen zorgprofessionals, zoals verloskundigen, jeugdzorg en consultatiebureaus.

Kansrijke Start kent een aantal pijlers zoals een preventieve zorgaanpak waarin verloskundigen, kraamzorg, jeugdgezondheidszorg en huisartsen nauw samenwerken. Ouders worden ondersteund met informatie, advies en praktische hulp. Zorgprofessionals krijgen training en toegang tot praktijkgerichte kennis. En er wordt continu gemonitord en geëvalueerd om de effectiviteit van het programma te waarborgen en verbeterpunten te identificeren.

Het programma is geen "gesloten" programma: allerlei interventies die gericht zijn op de eerste 1000 dagen kunnen een plek vinden, zodat implementatie regionaal maatwerk is.

Lange termijn impact op gezondheid kinderen nog niet aantoonbaar...

De interventie wordt als succesvol beschouwd door betrokkenen bij het project,

in de regio en bij het Ministerie van VWS, maar harde cijfers zijn er nog niet. In de voortgangsrapportage Kansrijke Start is ook aangegeven dat het nu nog niet duidelijk of de gezondheid van kinderen door het programma verbetert. Gezondheid hangt van veel zaken af en het kost tijd voordat maatregelen effect hebben en zichtbaar zijn.'

... maar wel duurzame borging van de interventie

Wel is op Parkstad, en op Zuid- Limburgs niveau de aanpak duurzaam geborgd:

- Door alle bij de basisstructuur betrokken partijen is er een handleiding ontwikkeld met alle werkafspraken.
- De basisstructuur is geborgd binnen Kansrijke Start Zuid-Limburg (GALA), onderdeel van Trendbreuk Zuid-Limburg.
- Financiering is geborgd vanuit de SPUK GALA en door in kind bijdragen van verschillende ketenpartners.

Feedbackloop Rijk vanuit samenhang landelijk programma en Regio Deal

Mede op basis van contacten en inzichten vanuit de regio is door VWS het landelijk actieprogramma Kansrijke Start opgesteld en in landelijk via pilotregio's geïmplementeerd. In de doorontwikkeling van het landelijk actieprogramma worden de ervaringen uit de regio weer meegenomen. Via de inzet van Regio Deal middelen is de landelijke aanpak in Parkstad sinds 2019 geïntensiveerd, onder meer door het inzetten van een projectleider/ coalitiebouwer en het uitvoeren van extra interventies afgestemd op de kenmerken van de doelgroep.

Bronnen: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Zevende voortgangsrapportage Kansrijke Start, April 2024, Regio Deal Parkstad Limburg

Uitgelicht | Twents fonds voor vakmanschap

Twents Fonds voor Vakmanschap vanuit Regio Deal en andere bijdragen

Als onderdeel van de Regio Deal is bijgedragen aan het Twents Fonds voor Vakmanschap. Ook verschillende andere partners hebben aan dit project bijgedragen, zoals de provincie Overijssel, de Europese Unie, en lokale bedrijven en overheden.

Doel is anticiperen op toekomstige arbeidsmarktbehoeften door bevorderen vakmanschap in de regio Twente

Het Twents Fonds voor Vakmanschap is opgericht met het doel om vakmanschap in de regio Twente te bevorderen. Dit is essentieel vanwege de snelle veranderingen op de arbeidsmarkt door economische, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Het fonds richt zich op het versterken van de positie van werkenden, ZZP'ers en werkzoekenden door middel van om-, her- of bijscholing tot en met MBO-niveau 4. Het uiteindelijke doel is om de Twentse economie vitaal te houden en te anticiperen op toekomstige arbeidsmarktbehoeften.

Kern van de aanpak is het verstrekken van scholingscheques en loopbaangesprekken

De aanpak van het fonds bestaat uit het verstrekken van scholingscheques ter waarde van maximaal €2.500. Deze cheques kunnen gebruikt worden voor opleidingen, trainingen of cursussen die bijdragen aan de arbeidsmarktpositie van de deelnemers. Voorwaarde is dat de deelnemers zelf of hun werkgever 50% van de scholingskosten bijdragen. Daarnaast krijgen alle deelnemers ondersteuning van een loopbaanconsulent van het Leerwerkloket Twente of het Loopbaanstation, waar ze een persoonlijk loopbaangesprek voeren. Dit gesprek dient niet alleen om de aanmelding te beoordelen, maar ook om deelnemers te

motiveren en begeleiden bij hun scholingskeuzes.

Succesvolle resultaten, monitoring van aantallen ondersteuning en loopbaangesprekken, impact op arbeidsmarkt niet gemonitord

Het fonds heeft als ambitie om gedurende vier jaar zo'n zesduizend Twentse inwoners te ondersteunen. In de eerste vijf maanden na de lancering ontving het fonds al meer dan vierhonderd aanvragen. Inmiddels zijn er ruim 3000 checks afgegeven en bijna 6500 loopbaangesprekken gevoerd. Dit toont de grote behoefte en het potentieel bereik van het fonds aan. De IKBINDR-campagne is een belangrijk middel om de bekendheid van het fonds te vergroten en meer mensen te motiveren om van de mogelijkheden gebruik te maken. Of en in hoeverre het project de arbeidsmarkt in Twente positief beïnvloedt wordt niet direct gemonitord.

Feedbackloop Regio-Rijk

Door een continue samenwerking tussen projectleiders en stakeholders, met daarbij twee formele evaluatie momenten per jaar, is het fonds in staat gesteld om een stevig Leven-Lang-Ontwikkelen (LLO)-fundament te creëren, dat blijft aansluiten op de actuele behoefte. Zo is onder andere onder leiding van Twente Board nadrukkelijke focus gekomen op de krapte sectoren die zowel in regionaal als landelijk beleid zijn opgenomen, denk aan tech en zorg. Er kan worden gesteld dat hier een optimale basis ligt om een duurzame LLO-infrastructuur te realiseren. Het fonds biedt een fundament en landelijke blauwdruk hoe er effectief om kan worden gegaan met LLO.

Bronnen: <https://twente.com/twente-board/programmas-projecten/talent/twents-fonds-voor-vakmanschap>, <https://www.rocvantwente.nl/voor-volwassenen/twents-fonds-voor-vakmanschap.html>, <https://twente.com/twente-board/edwin-kamp-twents-fonds-voor-vakmanschap-geeft-toekomstperspectief>, <https://www.ikbindr.nl/twents-fonds-voor-vakmanschap>, <https://www.ser.nl/nl/thema/leven-lang-ontwikkelen/voorbeelden/twents-fonds>

4.

Feedbackloop
Regio - Rijk



4.1 Introductie feedbackloop

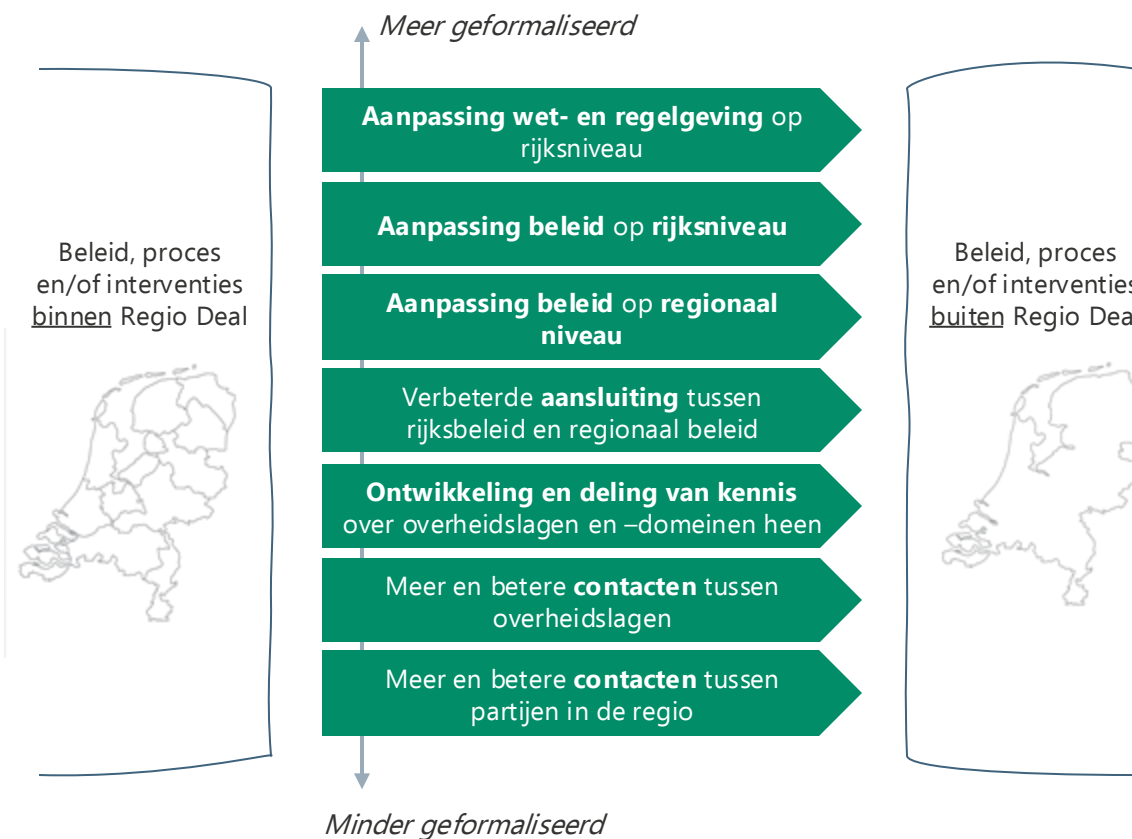
Toelichting

De tenminste impliciete bedoeling van de Regio Deals is om een bestaande verkokering te doorbreken. Verkokering tussen overheidsdomeinen, maar ook tussen overheidslagen. Zoals tussen Rijk en Regio. Niet voor niets sluiten partijen daarom een convenant bij de start van een Regio Deal.

Interventies kunnen binnen de Regio Deal effectief zijn, maar ook impact hebben buiten de scope van de Deal. Waar sprake is van doorwerking van 'binnen' de Deal naar 'buiten' de Deal, spreken we van een 'feedbackloop'.

Feedbackloop: op meerdere lagen mogelijk

Die doorwerking kan op allerlei manieren plaatsvinden. In het ultieme geval wordt, naar aanleiding van ervaringen uit de Regio Deals, wet- en regelgeving op landelijk niveau aangepast. Maar ook (veel) verdergaande doorwerkingen zijn mogelijk. We maken daarbij een onderscheid tussen minder geformaliseerde en meer geformaliseerde vormen van doorwerking. De aanpassing van wet- en regelgeving is daarbij het ene uiterste, meer en/of betere contacten tussen partijen binnen de regio is het andere uiterste. De afbeelding hiernaast laat zien welke lagen van doorwerking c.q. feedbackloop denkbaar zijn. Een deel daarvan wordt in het parallel lopende onderzoek van de NSOB onder de loep genomen. De volgende pagina's bevatten een reflectie op deze lagen, gebaseerd op de literatuurstudie en gesprekken in het kader van dit onderzoek.



4.2 Bespiegelingen

In algemene zin kunnen we duiden dat de minder geformaliseerde lagen van een feedbackloop duidelijker zichtbaar zijn dan de meer geformaliseerde lagen.

We kennen geen voorbeeld waar inzichten uit de Regio Deals hebben geleid tot de laatste stap, namelijk veranderingen in de landelijke wet- en regelgeving. Wel zijn er enkele voorbeelden waarbij de Regio Deals hebben geleid tot landelijk beleid en vele voorbeelden waar Regio Deals aanjager zijn van betere samenwerking tussen Rijk en regio. Ook zien we dat thema's die in eerdere Regio Deals veel voorkwamen, zoals verduurzaming van woningen, die later onderdeel werden van het volkshuisvestingsfonds

Op basis van de convenanten, evaluaties, focusgroepen en gesprekken met het ministerie constateren we vier dingen over de feedbackloop, die we hierna toelichten.

- Enkele voorbeelden van Regio Deals hebben geleid tot landelijke uitrol of beleid en laten zien dat het kan.
- De feedbackloop zou (nog) beter kunnen werken als er meer verbinding is tussen regio's en de inhoudelijke beleidsdepartementen.
- Er is niet alleen een feedbackloop, maar ook een "feedforwardloop".
- Integraliteit is zowel een kans als een belemmering voor een goede feedbackloop.
- De feedbackloop is per definitie beperkt tot regio's die een deal voorbereiden en/of uitvoeren.

Enkele voorbeelden van Regio Deals hebben geleid tot landelijke uitrol of beleid en laten zien dat het kan.

Er zijn voorbeelden van interventies uit Regio Deals die impact hebben binnen de beleidsdepartementen en in politieke besluitvorming. Dit zijn o.a. de interventies die in het vorige hoofdstuk als illustraties zijn opgenomen. Een terugkerend element bij deze interventies is dat het een opgave is die landelijke leeft en waar in een regio een specifieke programmatische aanpak voor is opgezet. In alle drie de gevallen is samenhang tussen het project en andere lokale of landelijke programma's. Het staat niet volledig op zichzelf. Daarnaast lijkt ook media aandacht en/of politieke betrokkenheid een rol te spelen. Als het beeld ontstaat dat het een effectieve interventie is, leidt dit sneller tot landelijke uitrol. In alle gevallen is namelijk effectiviteit (nog) niet meetbaar.

De feedbackloop die leidde tot landelijke uitrol verliep in het kort als volgt:

- Stallenaanpak – Een werkbezoek van een delegatie van het ministerie van Justitie en Veiligheid aan de gemeente Meierijstad besteedde o.a. aandacht aan deze pilot. Later werden ook Kamervragen gesteld en ingezet op landelijke uitrol.
- Kansrijke Start – Mede op basis van contacten met de regio is door VWS het landelijk actieprogramma Kansrijke Start opgesteld en in landelijk via pilotregio's geïmplementeerd. In de doorontwikkeling van het landelijk actieprogramma worden de ervaringen uit de regio weer meegenomen.

4.2 Bespiegelingen

De feedbackloop zou (nog) beter werken als er meer verbinding is tussen regio's en inhoudelijk betrokkenen op de beleidsdepartementen

Aan één Regio Deal kunnen verschillende ministeries meewerken én medeondertekenen. Die handtekening betekent een zeker commitment en betrokkenheid. Het zou dan ook logisch zijn om te verwachten dat gedurende de looptijd van de Regio Deal meegekeken en gedacht wordt vanuit de inhoudelijk betrokken ambtenaren op de departementen. Een belangrijke succesfactor voor een goed functionerende feedbackloop is dan ook persoonlijk contact – juist met inhoudelijk betrokkenen van ministeries.

Een indicator van de mate waarin ministeries inhoudelijk betrokken zijn gedurende de Regio Deals is of Regio Deals hierover zelf in hun rapportages en evaluaties iets noemen. We hebben daarom een vergelijking gemaakt tussen de ministeries die de convenanten ondertekenden en de ministeries die genoemd worden in de rapportages. Dat is uiteraard indicatief en zegt niet alles, maar het beeld wat hieruit kwam werd bevestigd in de focusgroepen zowel door de regio's zelf als de aanwezige ministeries. Namelijk dat die inhoudelijke betrokkenheid er nu nog te weinig is en dat ministeries nog zoekende zijn naar hoe ze dit invullen. Maar ook dat er goede voorbeelden en ervaringen zijn. We constateren een aantal dingen:

- Positief is dat aan de voorkant de Regio Deals in ieder geval gezamenlijke agenda setting hebben aangemoedigd. Waarbij Rijk en regionale

belanghebbenden samenwerkten om doelen en prioriteiten te definiëren. Dit heeft geleid tot meer coherente en afgestemde plannen die zowel nationale doelstellingen als regionale kenmerken weerspiegelen.

- Regio Deals faciliteren beleid en uitvoering op beleidsterreinen zonder dat de financiering via de desbetreffende ministeries loopt. Neem de stallenaanpak: een instrument dat op het snijvlak ligt van landbouwbeleid en criminaliteitsbestrijding, maar dat gerealiseerd wordt via de Regio Deals van het ministerie van (nu) VRO. Door deze scheiding van beleidsverantwoordelijkheid en financieringsstromen hadden ministeries (zeker in de beginfase van de Regio Deals) niet altijd scherp dat dit additionele instrument in de "toolbox" zit. Inmiddels hebben de meeste ministeries wel een centrale contactpersoon voor de Regio Deals die die verbinding probeert te leggen tussen beleid en de Regio Deal. Daarin is de afhankelijkheid van de inspanning van deze persoon nog wel groot.
- Daarnaast is persoonlijk contact en aanwezigheid een belangrijke succesfactor. In de praktijk zijn hier sterk wisselende ervaringen mee. Waar de dealmakers van het ministerie van BZK (nu: VRO) in de regio werken, is de ervaring met inhoudelijke departementen van andere wisselend. Met name voor de verder gelegen regio's dat fysiek langskomen vanuit Den Haag als te ver weg wordt beschouwd. De aanwezigheid van "dealmakers" die met één been in Den Haag en met één been in de regio staan, is wel een innovatie van de Regio Deals die door betrokkenen als zeer positief wordt ervaren.

4.2 Bespiegelingen

- Landelijke kennisuitwisseling vanuit de ministeries zou een kwaliteitsimpuls kunnen geven aan de Regio Deals door:
 - Als het ministerie een landelijk beeld heeft van het beleidsthema en de urgentie ervan in de verschillende regio's kan zij ook gericht regio's betrekken om plannen in te dienen. Bijvoorbeeld: er is een aantal regio's waar vervoersarmoede het grootst is, het zou logisch zijn met die regio's in gesprek te gaan over de kansen van een Regio Deal. Dan kan óf hetzelfde instrument overal uitgerold worden, wat schaalvoordelen oplevert. Óf er worden juist verschillende instrumenten uitgerold, waardoor de effectiviteit vergeleken kan worden. Zo'n coördinatie op centraal niveau is echter maar incidenteel het geval, veruit het grootste deel van de Regio Deals ontstaat in de regio zelf.
 - Ook kan een landelijk beeld voorkomen dat regio's elkaar beconcurreren met Regio Deal geld. Denk bijvoorbeeld aan een regio met krapte op de arbeidsmarkt. Deze wil graag jonge, gekwalificeerde medewerkers aantrekken. Maar dan is het zaak op te letten dat dit niet dezelfde mensen zijn als waar in een andere regio met de Regio Deal wordt ingezet op het niet vertrekken van deze mensen.
 - Wanneer op een bepaald thema in meerdere regio's interventies worden ingezet ligt er een kans om de effectiviteit van die interventies met elkaar te vergelijken en lessen van elkaar te leren. Hier zijn de

eerste stappen in gezet met bijvoorbeeld communities of practice, maar dit staat nog in de kinderschoenen. Er liggen kansen om de veelheid aan informatie uit evaluaties in te zetten.

Er is niet alleen een feedbackloop, maar ook een “feed forwardloop”.

Uit de gesprekken die we in het kader van dit onderzoek hebben gevoerd, is gebleken dat er niet alleen sprake kan zijn van een feedbackloop, ofwel: de terugkoppeling van beleid en interventies van binnen de wereld van de Regio Deals naar erbuiten. Het kan ook andersom: een of meerdere Regio Deal(s) worden dan het vehikel om inzichten te delen of kansrijke beleidsveranderingen of innovatieve interventies te toetsen en de effectiviteit bij te houden. Dit gebeurt op een informele manier: tijdens het samenstellen van de deal bespreken vertegenwoordigers van rijk en regio de inhoud van de inzet, en hierbij kan het zo zijn dat vanuit het rijk een bepaalde interventie wordt gesuggereerd.

4.2 Bespiegelingen

Integraliteit is zowel een kans als een belemmering voor een goede feedbackloop

De regio's hebben in de afgelopen periode te maken met een groot aantal rijksprogramma's en -initiatieven, bijv. de woondeals, het Volkshuisvestingsfonds (VHF), het NPLV, het NPLG, en dus de Regio Deals. Dit biedt kansen, maar ook belemmeringen.

Een kans ontstaat als in meerdere programma's gewerkt wordt vanuit dezelfde probleemanalyse, initiatieven bewust zo worden gekozen dat ze op elkaar aansluiten of voortborduren, en financiële middelen worden gebundeld. Daarbij helpt als communicatielijnen gebundeld worden – dus bijv. bijeenkomsten met ministeries en inhoudelijke afstemming niet separaat voor NPLG en Regio Deal, maar in één keer met LNV om tafel over beide. Dit gebeurt in de praktijk al en wordt als heel positief ervaren.

Maar het is niet vanzelfsprekend dat deze kansen benut (kunnen) worden. Belemmeringen zijn bijv. gescheiden verantwoordingsverplichtingen. Domeinoverstijgend werken en fragmentarisch verantwoord worden past niet bij elkaar. Ook moet voor alle partijen duidelijk zijn waar overlap is toegestaan, en waar juist niet. In de praktijk bleek bijv. dat de ene regio de verduurzaming van woningen niet had opgenomen in de Regio Deal omdat dit een plek moest krijgen in het VHF. Een andere regio heeft de verduurzaming juist wél opgenomen in het VHF én de Regio Deal.

Tenslotte, de bekostiging voor de lange termijn kan een belemmering zijn. Terwijl het door elkaar lopen van financieringsstromen gedurende de Regio Deals tenminste deels “gedoogd” wordt, is er geen garantie dat dit na afloop van de Regio Deals nog steeds het geval is.

NAWOORD EN AANBEVELINGEN

Terugblik

Als onderzoekers willen we graag onze dank uitspreken aan de betrokkenen bij het onderzoek. Een groot aantal medewerkers van rijks- en decentrale overheden heeft waardevolle input geleverd, in de begeleiding van het onderzoek, in een ambtelijke meelesgroep en, niet in de laatste plaats, door deel te nemen aan één van de focusgroepen die we hebben georganiseerd.

Eén van de dingen die in deze contacten duidelijk is geworden, is dat in de recente (vierde en vijfde) tranches van de Regio Deals al veel van de inzichten uit de eerste drie tranches verwerkt zijn. In dit rapport ligt de nadruk op de eerste drie tranches, omdat hiervoor al veel evaluaties en voortgangsrapporten beschikbaar zijn. Waar dus bijvoorbeeld succes- en faalfactoren benoemd zijn, is het belangrijk om te vermelden dat een groot deel daarvan als voortschrijdend inzicht al onderdeel is geworden van de Regio Deals. Dit geldt bijvoorbeeld het anders kijken naar leren en evalueren, het meer programmatisch denken en de scherpere scheiding tussen Regio Deals en andere (rijks)programma's.

In deze gesprekken is ook meerdere keren bevestigd dat het gehoopte "succes" van de Regio Deals pas over vele jaren in cijfermatige indicatoren meetbaar zal zijn: grote, complexe opgaven kunnen niet binnen enkele jaren worden opgelost, doel van de Regio Deal is het juist om voedingsbodem te creëren voor positieve ontwikkelingen op de lange termijn.

Aanbevelingen

De logische vraag aan het einde van dit onderzoek is: hoe nu verder? Los van het feit dat veel inzichten uit de eerste drie tranches al verwerkt zijn, hoe kunnen de Regio Deals worden doorontwikkeld? Op het onderzoek reflecterend, komen we tot enkele

aanbevelingen. Deze kunnen we samenvatten in een oproep: **behoud maatwerk, zorg voor focus en blijf leren:**

- **Wees duidelijk(er) over waar de Regio Deals voor zijn.** Blijf daarbij veel ruimte bieden aan Regio Deals om aanvullend of versterkend te zijn op landelijke programma's of landelijk beleid. Juist dat regionaal maatwerk is onderscheidend aan de Regio Deals.
- **Zorg voor focus per regio.** De breedte van thema's in de Regio Deals is een kracht en biedt ruimte voor regionaal maatwerk. Aanbeveling is om in iedere Regio Deal een duidelijke focus aan te brengen. Dat geeft richting aan de (brede) samenwerking in de regio en zal positief werken op de effectiviteit en samenhang van interventies.
- **Geef meer aandacht aan de onderbouwing en evaluatie van interventies in relatie tot de opgaven en doelen.** Ondanks dat de lange termijn impact niet altijd één op één inzichtelijk gemaakt kan worden, kan een gedegen onderbouwing en evaluatie het pakket aan interventies wel sterker maken. Onderbouwing en het in kaart brengen van de effectiviteit kan daarbij zowel kwantitatief als kwalitatief. Een lerende aanpak betekent ook eerlijk durven zijn over interventies die niet het gewenste resultaat bereiken en het lef hebben om te stoppen of bij te sturen.
- **Zorg voor betere thematische samenwerking tussen regio's en tussen rijk en regio.** Om de inhoudelijke betrokkenheid van departementen sterker te maken, kunnen we ons voorstellen dat per landsdeel op enkele thema's (die in meerdere Regio Deals voorkomen) uitwisseling wordt gefaciliteerd met vertegenwoordigers van rijk, regio, bedrijfsleven en onderwijs om samen ontwikkelingen te volgen en bij te dragen aan uitwisseling en kennisopbouw.
- **Zorg voor het gesprek over de lange termijn-opgaven.** Tijdens de uitvoering van de Regio Deal gaat veel aandacht naar de uitvoering. In het overleg tussen rijk en regio zou met regelmaat gesproken moeten worden over de langetermijnopgaven en de voortgang na afronding van de Regio Deal.



Bijlagen

- A. Overzicht Regio Deals
- B. Literatuur
- C. Betrokken personen



Bijlage A: Overzicht van de Regio Deals

Tranche 1	Tranche 2	Tranche 3	Tranche 4
Regio Deal	Regio Deal	Regio Deal	Regio Deal
Brainport Eindhoven	Achterhoek	Cleantech regio	Twente II
Rotterdam zuid	Bodemdeling Groene Hart	Drechtsteden Gorinchem	Arnhem-Nijmegen
Zeeland	Foodvalley	Fruitdelta Rivierenland	De Waddeneilanden
ESTEC*	Midden- en West-Brabant	Kop van Noord-Holland	Den Haag Zuidwest II
Caribisch Nederland*	Natuurinclusieve landbouw Noord-Nederland	Noord-Limburg	MAINSTAGE (Metropoolregio Amsterdam Zaanstad Almere)
Nucleaire Problematiek*	Noordelijk Flevoland	Noordoost-Brabant	Midden-Brabant
	Parkstad Limburg	Oost-Groningen	Nieuw Land Almere Lelystad
	Twente	Overvecht Bateau en Vollenhove	Noardwest Fryslân
	Den Haag Zuidwest	Groningen Noord	North Sea Port district
	Noordoost-Fryslan	Zwolle	Parkstad Limburg II
	ZaanIJ	Veluwe	ZAANIJ
	Zuid- en Oost-Drenthe	Zeeuws-Vlaanderen	Rotterdam Zuid II
		Zuid-Hollandse Delta	Zuid- en Oost- Drenthe II
		Zuidoost Friesland	Zuid-Limburg

* Deze Regio Deals zijn op verzoek van de opdrachtgever buiten beschouwing gelaten in het onderzoek. Omdat deze anders van karakter zijn dan de insteek van de Regio Deals. Er was destijds sprake van departementale overboekingen en geen convenanten.

Bijlage B: Literatuurlijst (1/2)

Overzicht onderzochte evaluaties tranche 1 en 2

#	Regio Deal	Soort evaluatie	Jaar	Uitgevoerd door
1	Brainport Eindhoven	Voortgangsrapportage	2022	Brainport Eindhoven
1	Zeeland	Mid-term review	2021	Rekenkamer Zeeland
1	Rotterdam-Zuid I	Mid-term review	2022	Van de Bunt Adviseurs
2	Achterhoek	Regio Deal Achterhoek 2019-2022 Eindrapportage	2023	Regio Deal Achterhoek
2	Den Haag Zuid-West	Eindrapportage	2023	Gemeente Den Haag
2	Foodvalley	Voortgangsrapportage	2022	Regio Deal Foodvalley
2	Groene Hart	Concept Voortgangsrapportage Eindmeting van het handelingsperspectief ten aanzien van bodemdaling in het Groene Hart	2020 2024	Regio Deal Groene Hart Aequator Groen + Ruimte bv en Ecorys
2	Midden- En West-Brabant	Voortgangsrapportage	2019	Regio Deal Midden- en West-Brabant
2	Natuurinclusieve Landbouw	Voortgangsrapportage	2023	Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw
2	Noordelijk Flevoland	Voortgangsrapportage	2022	Regio Deal Flevoland
2	Noordoost-Fryslân Holwerd aan Zee	Voortgangsrapportage Regio Deal Noordoost Fryslân, onderdeel Holwerd aan Zee	2023	Regio Deal Noordoost-Fryslân Holwerd aan Zee
2	Parkstad Limburg	Evaluatie RD Parkstad Limburg	2024	Birch
2	Twente	Voortgangsrapportage Regio Deal Twente	2021	Regio Deal Twente
2	ZaanIJ	Evaluatie eenmalige subsidie Regio Deal ZaanIJ	2022	Provincie Noord-Holland
2	Zuid- en Oost-Drenthe	Bijlage 4 tussenevaluatie programma Evaluatie Regio Deal (concept)	2023	Regio Deal Zuid- en Oost Drenthe

Bijlage B: Literatuurlijst (2/2)

Overzicht onderzochte evaluaties tranche 3

#	Regio Deal	Soort evaluatie	Jaar	Uitgevoerd door
3	Zuid Oost Friesland	Voortgangsrapportage	2022	Regio Deal Zuid Oost Friesland
3	Groningen Noord	Tussenrapportage Regio Deal	2023	Gemeente Groningen
3	Oost Groningen	Nulmeting Regio Deal Oost-Groningen	2021	Sociaal Planbureau Groningen en Aletta Advies
3	Zwolle	Monitoring – Voortgangsrapportage Adviesrapport Commissie Jansen	2023 2023	Hogeschool Windesheim Adviescommissie Jansen
3	Veluwe	Brief aan BZK: Voortgang Regio Deal Veluwe	2023	Jan Bosch, Bas Nijenhuis, Regio Foodvalley
3	Rivierenland	3 ^e voortgangsrapportage	2022	Bestuurlijke Stuurgroep Regio Deal FruitDelta
3	Cleantech	Voortgangsrapportage 2020-2022	2023	Regio Stedendriehoek, en Saxion
3	Noord Oost Brabant	Zesde rapportage: jaarlijkse voortgang 20-23	2023	Regio Noord Oost Brabant
3	Noord Limburg	Voortgangsrapport Regio Deal en Investeringsagenda	2023	Regio Noord Limburg
3	Zeeuws Vlaanderen	Voortgangsrapportage	2023	Regio Zeeuws Vlaanderen
3	Drechtsteden – Gorinchem	Uitvoeringsprogramma 3 ^e meting	2023	Regio Drechtsteden – Gorinchem
3	Vitale Wijken	Verantwoording 2022 - concept	2023	Regio Vitale Wijken
3	Kop van Noord-Holland	Voortgangsrapportage tm. 2e kwartaal 202	2023	Regio Kop van Noord-Holland

Bijlage B: Literatuurlijst

Overige onderzochte literatuur

- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, Raad voor het Openbaar Bestuur, Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's. Den Haag, 2023
- Weterings, A., M. Thissen, & E. Evenhuis, PBL-onderzoeksprogramma Brede Welvaart 2019-2021. Tussentijdse inzichten, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, 2020
- Kamerbrief - Voortgangsrapportage Regio Deals, 03 juli 2023 incl. bijlage: Voortgangsrapportage Regio Deals 2022
- Kamerbrief - Contouren proces nieuwe Regio Deals en voortgangsrapportage Regio Deals 2021, 15 april 2022 incl. bijlage Voortgangsrapportage Regio Deals 2021
- Martijn Groenleer, Ralph Kohlmann, Laurens de Kok, Erik Stam, Jan Peter van der Toren en Hans van der Werff, Eindrapportage Regio Deal Lab Governance 2019-2022, augustus 2022
- Elkeregietelt.nl
- Websites van de afzonderlijke regio's en projecten.

Bijlage C: Lijst betrokken personen (1/2)

Begeleidingsgroep Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

(sinds 2 juli 2024: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening)

- Nathalie Burgers Programmadirecteur Regio Deals
- Tara Fiorito, Dealmaker Oost-Nederland
- Jacqueline Kuppens, Dealmaker Zuid-Nederland
- Hans Veenstra, Dealmaker Noord-Nederland

Meeleesgroep rapportage

- Gerben Biermann MT-lid Maatschappelijk Verantwoorde Transitie bij het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
- Nicole op de Laak programmamanager Bouwen en Ruimtelijke Ontwikkeling bij Smart Delta Drechtsteden
- Erik Bos Programmadirecteur Regio Deal Zuidoost-Drenthe
- Marga Waanders, Burgemeester Waadhoeke, onderdeel van de Regio Deal Noardwest-Fryslân. Voorheen was zij als Burgemeester van Dongeradeel betrokken bij de Regio Deal Noordoost Fryslân.

Bijlage C: Lijst betrokken personen (2/2)

Aanwezigen focusgroep 1

- David van Dis, adviseur, Nationaal Programma Rotterdam Zuid,
- Hans Veenstra, Dealmaker Noord-Nederland
- Ilse Noteboom, I&W coördinator Regio Deals / MIRT regio coördinatie Zuid-Nederland, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Karin van Meer, programmamanager, Regio Deal Noordoost Brabant
- René van Loon, directeur Regio Noord-Limburg, gemeente Venlo
- Sjoerd Jansen, Project coördinator, Twente Board

Aanwezigen focusgroep 2

- Barbara Middelhoff, Regio Stedendriehoek
- Frederiek Mulder, accountmanager en coördinerend beleidsmedewerker, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Mariken Fellingner, programmamanager, Regio Foodvalley
- Marjan van der Feen, programmamanager, Stichting Qop
- Rik Tuller, Senior beleidsmedewerker nationale coördinatie deel Economische Zaken en Regio Deal Achterhoek, Stedendriehoek en Twente, Ministerie van Economische Zaken

- Rob van den Hazel, programma manager, Vitale Vakantieparken
- Wilrieke Korsten, beleidsmedewerker, Ministerie van Justitie en Veiligheid

Aanwezigen focusgroep 3

- Friso de Vor, onderzoeker regionale economie & monitoring Regio Deal, Hogeschool Windesheim
- Gertine de Gunst, dealmaker Fryslân, Waddeneilanden en Twente
- Marcel Seubring, senior adviseur Monitoring & Informatie, gemeente Groningen
- Mark Rutgers, Programma coördinator NPLV, gemeente Groningen
- Mirjam Smulders, onderzoeker, Het PON & Telos
- Pieter de Boer, senior beleidsmedewerker landelijk gebied, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Michèle van den Bragt, Programmamanager Sociaal Economische Structuurversterking bij stadsregio Parkstad



Enno Gerdes

██████████
████████████████████



Judith Gunnink

██████████
████████████████████



Dexter Voskamp

██████████
████████████████████



David Olmer

██████████
████████████████████



Hans Broere

██████████
████████████████████



Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
The Netherlands
+31 10 275 59 90

info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com

